

ความขัดแย้งทางการเมืองอันนำไปสู่การลาออก
ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

สภาพการณ์ทางการเมืองภายในของประเทศไทยในระยะสงครามโลกครั้งที่ ๒ นี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่มีความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ นายปรีดี พนมยงค์ ได้ปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้น และนำไปสู่การต่อสู้แย่งชิงอำนาจในการปกครองประเทศ ซึ่งบุคคลชั้นนำของคณะราษฎรสองคนดังกล่าวได้พยายามดำเนินกลยุทธ์ทางการเมืองทุกวิถีทางทั้งในกรอบและนอกกรอบของรัฐธรรมบัญญัติ การรณรงค์แย่งชิงอำนาจการปกครองประเทศระหว่างจอมพล ป. กับนายปรีดี ๓ ครั้งแรกในระหว่างปลายปี ๒๔๘๔-๒๔๘๗ ยุคสังคายนาของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งดำเนินกลยุทธ์ทางสภาผู้แทนราษฎรเป็นผลสำเร็จ ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๗ ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างจอมพล ป. กับนายปรีดี ๓ มีมูลเหตุสำคัญจากกรณีปัญหากองทัพเข้าสู่ประเทศไทยซึ่งทำให้บุคคลทั้งสองมีความคิดเห็นขัดแย้งกันในเรื่องการดำเนินนโยบายระดับระบอบประเทศให้รอดพ้นจากภัยของสงครามโลกครั้งที่ ๒ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าปัจจัยมูลเหตุทางการเมืองระหว่างประเทศเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ยังผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของไทยในระยะนั้น

๓.๑ สภาพความขัดแย้งก่อนการประกาศสงครามของญี่ปุ่น

สภาพการณ์ทางการเมืองภายในของไทยได้เริ่มมีสิ่งบอกละอองให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองฝ่ายสมาชิกสภาประเภท ๑ กับสมาชิกสภาประเภท ๒ มาตั้งแต่ปี ๒๔๘๐ ภายหลังจากที่ พ.ท.หลวงพิบูลสงครามร่วมกับ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา และ น.ท.หลวงสุภะลาสัย โคนลมรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นผลสำเร็จ และรัฐบาลได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกขึ้นในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๗๖ สมาชิกสภาประเภท ๑ ซึ่งถือว่าตนได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนก็ได้พยายามแสดงบทบาทในการ

ควบคุมรัฐบาลอันเป็นการวางดุลย์อำนาจฝ่ายบริหารอย่างเต็มที่ เพื่อแสดงว่าได้มีการ
 รักษาผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง จึงเป็นที่ปรากฏว่าสมาชิกสภา
 ประเภท ๑ มักจะตั้งกระทู้ถามหรือเปิดอภิปรายตามญัตติต่าง ๆ ทำให้รัฐบาลคณะราษฎร
 ตกอยู่ในภาวะลำบากอยู่เนือง ๆ อันเป็นเหตุให้สมาชิกสภาประเภท ๒ ซึ่งส่วนใหญ่เป็น
 สมาชิกในคณะราษฎรมีความไม่พอใจหาว่าสมาชิกสภาประเภท ๑ เป็นตัวคนเหตุทำให้
 เสถียรภาพของรัฐบาลต้องสั่นคลอน และทำให้การบริหารประเทศของรัฐบาลลาชาไม่มี
 ประสิทธิภาพเท่าที่ควร ความไม่เข้าใจและไม่พอใจกันเช่นนี้ทำให้สมาชิกสภาประเภท ๒
 กลุ่มหนึ่งจับ นายเตียง ไชยกาล โยนน้ำในเคื่อนสิงหาคม ๒๔๕๐ ดังที่กล่าวมาแล้วใน
 บทที่ ๑ เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ความไม่เข้าใจกันระหว่างสมาชิกสภาประเภท ๑ กับ
 ประเภท ๒ กลายเป็นความบาดหมางขัดแย้งกันรุนแรงขึ้น

๗๓๐

ความไม่ลงรอยกันระหว่างสมาชิกสภาสองประเภทนี้เองทำให้เกิดการรวมกลุ่ม
 เพื่อจะต่อต้านซึ่งกันและกัน แต่การรวมกลุ่มในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยังไม่ปรากฏ
 ให้เห็นโดยชัดแจ้ง อย่างไรก็ตามก็สมาชิกสภาประเภท ๑ ส่วนหนึ่งซึ่งเป็นผู้ฎาชนฝ่ายพลเรือน
 อาทิ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายเตียง กิริรัชต์ นายจำลอง ดาวเรือง นายทองเปลว
 ธลภูมิ และ นายทวีล อุกุล ฯลฯ ก็แสดงท่าทีเอนเอียงมาสนับสนุน นายปรีดี พนมยงค์
 อย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็น
 นายกรัฐมนตรีสมัยแรก (ธันวาคม ๒๔๕๑ - มีนาคม ๒๔๕๕) และต่อมาได้เป็นกำลัง
 สำคัญของ นายปรีดี พนมยงค์ โคนล้มรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในสภาผู้แทน
 ราษฎรในเดือนกรกฎาคม ๒๔๕๗ นอกจากจะได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภาประเภท ๑

บุคคลเหล่านี้ต่อมาได้เป็นกำลังสำคัญในขบวนการเสรีไทยและจัดตั้งพรรคสหชีพ
 ขึ้นในปี ๒๔๕๙ เพื่อสนับสนุน นายปรีดี พนมยงค์ โดยมิ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์
 เป็นหัวหน้าพรรค

ถึงกล่าวแล้ว นายปรีดี พนมยงค์ ยังได้รับความนิยมนอกจากสมาชิกสภาประเภท ๒ ฝ่ายพลเรือนอีกด้วย ในฐานะที่ นายปรีดี ฯ เป็นหัวหน้าคณะกรรมการสายพลเรือน ดังที่จอมพล ป. ฯ ขอมรับว่า นายปรีดี ฯ เป็นสมอง ส่วนตนเองเป็นกำลังของคณะกรรมการ

สำหรับจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นก็ได้รับความนิยมนและการสนับสนุนจากสมาชิกสภาทั้งสองประเภทไม่คอยไปกว่า นายปรีดี พนมยงค์ โดยเฉพาะจากสมาชิกสภาประเภท ๒ ซึ่งเป็นทหาร^๒ ภายหลังจาก พล.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา วางมือจากการเมืองโดยไม่ยอมรับเป็นนายกรัฐมนตรีในธันวาคม ๒๔๘๑ และ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กล่าวกลางฝ่าย พล.อ.พระยาทรงสุรเดชกราบคายไปแล้ว บุคคลชั้นหัวหน้าของคณะกรรมการหรือคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ ที่ยังคงมีบทบาททางการเมืองสำคัญที่สุดจึงมีเพียง ๒ คน ได้แก่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และ นายปรีดี พนมยงค์ สภาทหารทางการเมืองของไทยในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ นับตั้งแต่ปลายปี ๒๔๘๑ เป็นต้นมาจึงเป็นไปในลักษณะการชิงดีชิงเด่นกันระหว่างฝ่ายปญฺุาชนพลเรือนนำโดย นายปรีดี พนมยงค์ กับฝ่ายปญฺุาชนทหารนำโดย จอมพล ป. พิบูลสงคราม

การชิงดีชิงเด่นในลักษณะแข่งขันกันทำงานระหว่างผู้นำคณะกรรมการฝ่ายสมองกับฝ่ายกำลังเช่นนี้ก่อให้เกิดผลดีกับประเทศเป็นส่วนรวม จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มุ่งสร้างสมกำลังทหารและพัฒนากองทัพอย่างเต็มที่ ตลอดจนพยายามเสริมสร้างลัทธิชาตินิยมขึ้นโดยการปรับปรุงวัฒนธรรมของชาติ ส่วน นายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก็ได้พยายามปรับปรุงฐานะทางการคลังของประเทศตลอดจนวางระเบียบเกี่ยวกับการภาษีอากรและการงบประมาณให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้จัดตั้งธนาคารชาติขึ้นโดยเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทยต่อสภาเมื่อ ๒๙ กันยายน ๒๔๘๒ และสภาได้มีมติให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายได้เมื่อ

^๒ ลีรี เปรมาจิตต์ "วิวัฒนาการการเมืองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม"

๔ ตุลาคม ๒๕๕๒^๓

อย่างไรก็ดีก่อนที่ นายปรีดี พนมยงค์ จะเข้าร่วมในรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในเดือนธันวาคม ๒๕๔๑ นั้น นายปรีดี พนมยงค์ ได้เคยดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในสมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนามาก่อน (๒๕ มีนาคม ๒๕๓๖ - ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘) ในปี ๒๕๓๖ นายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้รับมอบหมายให้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการปกครองและกรมการเมืองขึ้น โดยเสนอร่างพระ รณบัญญัติมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์และการเมืองต่อสภาโคลงมณีเห็นชอบและอนุมัติให้ใช้เป็นกฎหมาย ได้เมื่อ ๑๗ มีนาคม ๒๕๓๖ นายปรีดี พนมยงค์ จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ ประศาสน์การเมื่อ ๑๑ เมษายน ๒๕๓๖ บทบาทของ นายปรีดี พนมยงค์ เกี่ยวกับ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองนี้ เป็นเหตุให้ฝ่ายทหารระแวงว่า นายปรีดี พนมยงค์ กำลังเสริมสร้างฐานอำนาจทางการเมือง โดยอาศัยความนิยมความสนับสนุนจากนักศึกษา ธรรมศาสตร์ ฯ นอกจากนี้การที่ผู้สำเร็จการศึกษาจากธรรมศาสตร์ซึ่งเป็นลูกศิษย์ลูกหา ของ นายปรีดี ฯ มีท่าทีจะเข้าไปมีบทบาทในฝ่ายปกครองมากขึ้นก็เป็นเหตุให้ฝ่ายทหาร ยิ่งระแวงว่าเป็นการเสริมสร้างอำนาจอิทธิพลของ นายปรีดี ฯ ในสายงานมหาดไทย ฝ่ายทหารซึ่งมี จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้าจึงเสนอให้นายทหารชั้นสัญญาบัตรเป็น ข้าราชการและนายอำเภอตามจังหวัดต่าง ๆ ประมาณ ๒๐๐ ตำแหน่งเพื่อเป็นการคานอำนาจ ของ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นเหตุให้ นายปรีดี ฯ มีความคับใจมากจึงขอย้ายจาก กระทรวงมหาดไทยและได้รับการแต่งตั้งให้เป็นที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศใน คณะรัฐบาลของพระยาพหลพลพยุหเสนาเมื่อ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ ต่อมาเมื่อ จอมพล ป.

^๓ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ปี ๒๕๕๒ (สามัญ) ครั้งที่ ๑๘

หน้า ๑๐๕๒

^๔ ประชุมกฎหมายประจำศก ปี ๒๕๓๖ เล่ม ๔๖ หน้า ๗๖๗

^๕ สมุทรร สุวัทษกะ เรื่องเดิม หน้า ๒๗๗-๒๗๘

พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งแรก เมื่อ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๑
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ฉวยโอกาสเข้าเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเสียเอง
ด้วยโดยให้ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

การกุมเชิงระหว่าง จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่ง
พยายามคานถ่วงดุลอำนาจของกันและกัน นั้นเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าบุคคลทั้งสองมิได้
มีความไว้วางใจกันอย่างสนิทแน่นแฟ้นแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามในระยะก่อนที่ญี่ปุ่นจะประกาศ
สงครามและส่งกองทัพเข้าสู่ประเทศไทยใน ธันวาคม ๒๔๘๔ นั้น บุคคลทั้งสองก็ยังมิได้มี
ความขัดแย้งรุนแรงถึงขั้นแตกแยกกัน ถึงแม้ว่าจะมีการโต้เถียงขัดแย้งกันบ้างในการประชุม
คณะรัฐมนตรี โดยเฉพาะในสมัย พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่ง
พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา ก็เป็นผู้ไกล่เกลี่ยอยู่เสมอ ต่อมาเมื่อ พ.อ.พระยาพหล-
พลพยุหเสนา ปฏิเสธไม่ยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกในเดือน ธันวาคม ๒๔๘๑ นายปรีดี
พนมยงค์ ก็ได้รับการเสนอชื่อเข้าแข่งขันกับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และ พ.อ.พระยา
ทรงสุรเดช ในการประชุมสภาเป็นการภายในเมื่อ ๑๕ ธันวาคม ๒๔๘๑ แต่ในขณะนั้น
อำนาจบารมีและความนิยมของ นายปรีดี ฯ ยังไม่อาจเทียบกับ จอมพล ป. ฯ ได้
เนื่องจากในขณะนั้น จอมพล ป. ฯ ประสบความสำเร็จของการเมืองมากตามลำดับนั้น
นายปรีดี ฯ กลับประสบความตกต่ำถึงกับถูกขูดรีดออกนอกประเทศในข้อหาคอมมิวนิสต์และ
สามารถเดินทางกลับไทยได้ก็เพราะ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา กับ จอมพล ป. พิบูล
สงคราม โคนล้มรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นผลสำเร็จดังที่กล่าวมาแล้วในบท
ที่ ๑

ความขัดแย้งที่ค่อนข้างเด่นชัดและเป็นสิ่งชี้ให้เห็นว่า จอมพล ป. ฯ กับนายปรีดี ฯ
มีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องการดำเนินนโยบายต่อญี่ปุ่นมาตั้งแต่เริ่มแรก ได้แก่การที่

^๒ ลีรี เปรมจิตต์ "ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบประชาธิปไตย ๓๐ ปี"
(พระนคร, โรงพิมพ์ไผ่ทองคำ, ๒๕๐๕) หน้า ๓๔๘

ฝ่าย นายปรีดี พนมยงค์ ไม่เห็นด้วยกับการเรียกร้องดินแดนอินโดจีนบางส่วนคืนจาก
ฝรั่งเศสของฝ่าย จอมพล ป. พิบูลสงคราม^๗ ทั้งนี้โดยฝ่าย นายปรีดี ฯ เห็นว่าเป็น
กลการเมืองของญี่ปุ่นที่มุ่งให้ไทยโจมตีอินโดจีนฝรั่งเศส เพื่อที่ญี่ปุ่นจะสบโอกาสเคลื่อน
กำลังเข้ายึดอินโดจีนและจะคุกคามไทยโค่นล้มกษัตริย์ในภายหลัง ดังนั้นจึงควรสงวนกำลังไว้
ป้องกันการรักษาของญี่ปุ่นจะเป็นการดีกว่า ส่วนฝ่าย จอมพล ป. ฯ นั้น อารมณ์
มหาชนซึ่งฝ่ายตนเป็นผู้ปลุกกระทุ้งขึ้นด้วยลัทธิชาตินิยมกำลังเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส
และเห็นว่าในขณะนั้นฝรั่งเศสกำลังแพสงครามต่อเยอรมัน จอมพล ป. ฯ จึงดำเนินนโยบาย
อย่างแข็งกร้าวต่อฝรั่งเศส จนถึงขั้นใช้กำลังบุกเข้ายึดดินแดนอินโดจีน ฝรั่งเศส บางส่วน
ได้ในเดือนมกราคม ๒๔๘๔ ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ ๒ การไต่ดินแดนอินโดจีนบางส่วน
คืนมาจากฝรั่งเศสครั้งนี้จึงนับเป็นผลสำเร็จของ จอมพล ป. ฯ ในด้านการเสริมสร้าง
นิยมชมชอบหรืออำนาจการเมืองของตน ดังจะเห็นได้ว่าแม่แก่นิสิตจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย และนักศึกษารวมศาสตร์ ฯ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของ นายปรีดี ฯ เอง ก็ยังเคย
เดินขบวนสนับสนุน จอมพล ป. ฯ เมื่อ ๘ ตุลาคม ๒๔๘๓ ให้เรียกร้องดินแดนอินโดจีน
ฝรั่งเศส^๘ ซึ่งทำให้ นายปรีดี ฯ ไม่พอใจมาก และได้เรียกประชุมนักศึกษารวมศาสตร์ ฯ
เพื่อตำหนิการกระทำดังกล่าวนี้^๙

ความขัดแย้งเรื่องการเรียกร้องดินแดนอินโดจีนบางส่วนคืนจากฝรั่งเศส
จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของ นายปรีดี พนมยงค์ ได้ชัดแจ้งว่า นายปรีดี ฯ
มีความรู้สึกไม่ไว้วางใจและต่อต้านญี่ปุ่นมาตั้งแต่ก่อนที่ญี่ปุ่นจะประกาศสงคราม ความคิดเห็น
เช่นนี้เป็นที่ยกนออย่างแนนแน่นของ นายปรีดี ฯ และเป็นสาเหตุทำให้ นายปรีดี ฯ มี

^๗ สมุทรา สุรักชกะ เรื่องเดิม หน้า ๒๗๕

^๘ จุฑา กวานนท์ "ชีวิตการต่อสู้ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม"
(พระนคร, โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๔๙๖) หน้า ๘๗

^๙ สมุทรา สุรักชกะ เรื่องเดิม หน้า ๒๘๔

แผนการต่อต้านผู้ชุมนุมยลเวลา ภายหลังจากที่ตองตอยอยู่ในภาวะจำยอมให้ชุมนุมยกกองทัพ
 ฆานประเทศไทย เมื่อ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๔ ร่วมกับรัฐมนตรีคนอื่น ๆ รวมทั้งจอมพล
 ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีที่ความเห็นมาตั้งแต่ก่อนที่ชุมนุมประกาศสงครามวาทะให้
 ผู้ชุมนุมฆานประเทศโดยก็ เนื่องจากไม่เห็นประโยชน์ใด ๆ ที่จะต่อสู้กับชุมนุมเพื่อรักษาสถานะ
 ความเป็นกลางที่ไต่ประกาศไป ทั้งนี้เพราะกองทัพไม่มีขีดความสามารถเพียงพอและไม่ได้รับ
 ความช่วยเหลือเพียงพอจากอังกฤษกับสหรัฐ ฯ ค่ายเหตุนจึงกล่าวได้ว่าการยอมให้ชุมนุมยก
 กองทัพฆานประเทศของ นายปรีดี ฯ จึงเป็นการตกลงใจในลักษณะที่ไม่เต็มใจเป็นอย่างยิ่ง
 แตกไม่มืทางใตก่อนนคกวางน ขณะเดียวกันก็เริ่มวางแผนการต่อต้านชุมนุมซึ่งได้มีการวางแผน
 การต่อต้านและพยายามโค่นล้ม จอมพล ป. พิบูลสงคราม ค่าย

ลักษณะความขัดแย้งระหว่าง จอมพล ป. ฯ กับ นายปรีดี ฯ ก่อนถึงวันที่ชุมนุม
 จะประกาศสงครามและเคลื่อนกำลังเข้าสู่ประเทศไทยดังที่กล่าวมานี้จึงกล่าวได้ว่ายังไม่มี
 ความรุนแรงถึงขั้นแตกแยกกันจนถึงกับตองวางแผนการโค่นอำนาจซึ่งกันและกัน ดังสภาพ
 การต่อมาหลังจากวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๔ แล้ว ัจจยทางการเมืองระหว่างประเทศ
 กรตีการดำเนินนโยบายกับชุมนุมโลกกลายเป็นสาเหตุสำคัญทำให้ฝ่าย นายปรีดี ฯ ตองวางแผน
 การโค่นล้มรัฐบาลรัฐบาลจอมพล ป. ฯ และทำให้ทุกกลทั้งสองกลายเป็นศัตรูทางการเมืองกัน
 ในภายหลัง

๓.๒ สภาพความขัดแย้งภายหลังการประกาศสงครามของชุมนุม

ความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งยัง
 ไม่รุนแรงถึงขั้นแตกหักในช่วงก่อนที่ชุมนุมจะเคลื่อนกองทัพยกประเทศไทยได้ทวีความรุนแรง
 จนถึงขั้นแตกหักภายหลังจากที่รัฐบาลโดยอมให้ชุมนุมเคลื่อนทัพฆานประเทศเมื่อ ๘ ธันวาคม
 ๒๕๕๔ นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมีความคิดที่จะต่อต้านชุมนุมอยู่แล้วและยึดมั่นในหลักการของ
 ขอดตกลงที่เพียงให้ชุมนุมเคลื่อนกำลังฆานดินแดนไทยได้เคยแสดงท่าทีโต้แย้งชุมนุมอย่างรุนแรง
 ในกรณีชุมนุมจะขอความช่วยเหลือเรื่องเศรษฐกิจและการคลังเพิ่มเติม ค่ายเหตุน นายปรีดี

พนมยงค์ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจึงคัดค้านขอเสนอของญี่ปุ่นที่ขอกู้เงิน
จากรัฐบาลไทยวงแรกจำนวนหลายสิบล้านบาท^{๑๐} ในการประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา
ขอเสนอขอกู้เงินของญี่ปุ่นประมาณวันที่ ๑๐ - ๑๒ ธันวาคม ๒๔๘๔ นายปรีดี พนมยงค์
จึงถกเถียงกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม อย่างรุนแรง ทั้งนี้เนื่องจาก จอมพล ป. ฯ
ยินยอมให้ญี่ปุ่นกู้เงินบาทของไทย โดยไม่รับฟังความเห็นของ นายปรีดี ฯ ที่ว่าการยอมให้
ญี่ปุ่นกู้เงินจะทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อเพราะจะต้องพิมพ์ธนบัตรเพิ่มเติม^{๑๑}

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ยินยอมให้ญี่ปุ่นกู้เงินวงแรกโดยเห็นว่าทางแก้
ของ นายปรีดี พนมยงค์ ที่เสนอให้ญี่ปุ่นพิมพ์ธนบัตรขึ้นใช้เองในกองทัพที่เรียกว่า
Invasion Notes ✓ แล้วประกาศยกเลิกธนบัตรดังกล่าวภายหลังสงครามยุติขึ้น เท่ากับ
เป็นการแสดงว่าไทยเสียเอกราชและอธิปไตย การคัดค้านไม่ยอมให้ญี่ปุ่นกู้เงินครั้งนี้ทำให้
ฝ่ายญี่ปุ่นไม่พอใจ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นอันมาก นายชูโบกามิ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่น
ประจำไทยจึงเข้าพบ จอมพล ป. ฯ และเสนอให้ จอมพล ป. ฯ จักการให้ นายปรีดี ฯ
ออกจากรัฐบาล หรืออีกนัยหนึ่งให้ปลด นายปรีดี ฯ ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี จอมพล ป. ฯ
จึงให้ พล.ต.อ. หลวงอดุลเดชจรัส ไปแจ้งแก่ นายปรีดี ฯ ให้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการคลังแล้วจะเสนอให้สภานุแทนราษฎรแต่งตั้งเป็นผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์ นายปรีดี ฯ ยอมตกลงตามขอเสนอของ จอมพล ป. ฯ โดยชี้แจงเหตุผลภายหลัง
ว่า "ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์โดยเนื้อแท้แล้วไม่มีภาระมากจะเป็นการสะดวก
สำหรับการจัดขบวนกระเสีไทยต่อต้านญี่ปุ่นเป็นการลับ นอกจากนั้นยังจะทำให้ตนพ้นจากการ
รวมอยู่ในรัฐบาลที่รวมมอกับฝ่ายญี่ปุ่นด้วย"^{๑๒}

^{๑๐} ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ เรื่องเค็ม หน้า ๓๘๐-๓๘๒

^{๑๑} ทวี บุญยเกตุ เรื่องเค็ม หน้า ๒๐๒-๒๐๓

^{๑๒} ปรีดี พนมยงค์ "ความเป็นไปในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์"

ในหนังสือ เบื้องแรกประชาธิปไตย อ่างแลว หน้า ๒๒

ใจจริง^{๑๕} กติกาสัญญาสัมพันธไมตรีนั้นลักษณะ เป็นการร่วมมือทั้งทางทหาร การเมือง และเศรษฐกิจ นึกกับข้อเสนอเดิมของฝ่ายญี่ปุ่น เมื่อ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๘๔ ที่ให้ไทยรวมลงนามในสัญญาร่วมมือทางทหาร ซึ่งจอมพล ป. ๗ ยอมลงนามเมื่อ ๑๑ ธันวาคม ๒๔๘๔ หลังจากทำการประชุมคณะรัฐมนตรีแล้ว แต่ยังไม่เห็นที่รัฐบาลจะเสนอสัญญาดังกล่าวเพื่อขอความเห็นชอบจากสภา ฝ่ายญี่ปุ่นก็ขอยกเลิกเสียก่อน และเสนอใหม่ให้จัดทำกติกาสัญญาสัมพันธไมตรีแทน

การจัดทำกติกาสัญญาสัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่นครั้งนี้เป็นการยกเลิกสัญญาฉบับเดิม เมื่อ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ ที่เพียงยอมให้ญี่ปุ่นเคลื่อนทัพผ่านไทยได้ นอกจากนี้ยังมีพิธีสารลับว่าญี่ปุ่นจะช่วยให้ไทยไต่กินแดนคืนจากอังกฤษและไทยสัญญาจะช่วยเหลือญี่ปุ่นในกรณีสงครามที่มียุทธแล้วกับฝ่ายตะวันตก^{๑๖} กติกาสัญญาสัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่นจึงเป็นสิ่งที่ยังความไม่พอใจให้กับ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นอันมาก เนื่องจากขัดกับหลักการดั้งเดิมของ นายปรีดี ๗ ที่ยอมแต่เพียงให้ญี่ปุ่นเคลื่อนทัพผ่านประเทศ โดยไม่ยอมรับร่วมมือกับญี่ปุ่น นอกเหนือไปจากนี้ ไม่วาจะเป็นด้านทหาร การเมืองหรือการเศรษฐกิจ ความไม่พอใจใน จอมพล ป. ๗ ของนายปรีดี ๗ จึงมีมากขึ้นและได้แสดงออกอย่างเปิดเผยโดยไม่ยอมลงนามในพระบรมราชโองการประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่ และสหรัฐอเมริกาเมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ ซึ่งต่อมา นายปรีดี ๗ ได้ใช้เป็นข้ออ้างในการประกาศสันติภาพพระบอว่าการประกาศสงครามดังกล่าวเป็นโมฆะเมื่อ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ โดยอ้างเหตุผลว่าเป็นการฝ่าฝืน และขัดกับเจตจำนงของประชาชนและขัดกับรัฐธรรมนูญ ๗

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการประกาศสงครามต่ออังกฤษและสหรัฐอเมริกาเมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ นั้นปรากฏว่าหลังจากการจัดทำกติกาสัญญาสัมพันธไมตรีแล้ว ฝ่ายญี่ปุ่นได้

^{๑๕} อ. พิบูลสงคราม "จอมพล ป. พิบูลสงคราม" เล่ม ๒ (พระนคร, ศูนย์การพิมพ์, ๒๕๑๘) หน้า ๓๓๒

^{๑๖} กีเรก ฉันทนาม เรื่องเดิม หน้า ๑๑๒

มาเร่งรัดให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐ ฯ ด้วย เนื่องจากญี่ปุ่นกำลังทำการยุทธกับหนาไปมากและเป็นห่วงเขตหลังว่าจะไม่ปลอดภัย อีกนัยหนึ่งมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับท่าทีของรัฐบาลไทย จึงเสนอให้เขารวมสงครามกับญี่ปุ่นเสียเลย หลวงวิจิตรวาทการ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศ จึงเสนอต่อ จอมพล ป. ฯ ให้นำเรื่องการประกาศสงครามเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งปรากฏว่าในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ หลวงวิจิตรวาทการกับจอมพล ป. ฯ ได้รวมกันขแรงเรื่องนั้นต่อคณะรัฐมนตรี และในวันเดียวกันนั้นจึงได้มีการประกาศสงครามดังกล่าว^{๑๗} โดยที่ จอมพล ป. ฯ ได้ขแรงภายหลังว่า "คณะรัฐมนตรีลงมติให้ประกาศสงคราม เพื่อมีให้ญี่ปุ่นทำรุนแรงต่อไทย เพราะเวลานั้นกำลังล่าพองในชัยชนะ คิดว่าประกาศสงครามทำพอเป็นพิธี ทางอังกฤษอเมริกาคงจะเห็นใจและไม่ประกาศตอบ จะประกาศหรือไม่ประกาศประเทศไทยคงต่อต้านและเตรียมรบญี่ปุ่นตามแผนความคิดเดิม ถ้าไม่ประกาศญี่ปุ่นจะปล้นทรัพย์สินประชาชาติไปหมด เพราะญี่ปุ่นจะหาว่าไทยไม่มีสิทธิ์ที่จะคุ้มครอง"^{๑๘}

การประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐ ฯ จึงได้มีขึ้นโดยการริเริ่มจากจอมพล ป. ฯ และหลวงวิจิตรวาทการเป็นสำคัญ จอมพล ป. ฯ ได้ลงนามในคำประกาศสงครามก่อนแล้วส่งไปให้คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ลงนาม^{๑๙} ในขณะนั้น นายปรีดี ฯ ไม่อยู่ในกรุงเทพฯ ฯ โดยหลบไปอยู่ที่อยุธยา เนื่องจากทราบที่ว่าคณะรัฐมนตรีกำลังจะตัดสินใจประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐ ฯ^{๒๐} การประกาศสงครามครั้งนี้จึงมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ลงนามจริง ๆ เพียง ๒ คน ได้แก่ พระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ ประธานคณะผู้สำเร็จฯ และเจ้าพระยาพิชัยโยธิน แด่พระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ ได้สั่งให้ประกาศชื่อ นายปรีดี ฯ

^{๑๗} อ. พิบูลสงคราม เรื่องเดิม หน้า ๓๕๐

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๕๐-๒๕๑

^{๑๙} ทวี บุณยเกตุ เรื่องเดิม หน้า ๒๐๔

^{๒๐} วิเทศกรณีย์ (นามแฝง) "ไทยกับสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒"

ไปควย แม้จะไม่ไคลงนามก็ตาม อย่าไว้คดีเรื่องการประกาศสงครามครั้งนั้นสภาผู้แทน
ราษฎรก็ได้ให้ความไว้วางใจในตัว จอมพล ป. พิบูลสงคราม และรัฐบาลเป็นอย่างดีในการ
ประชุมสภาเมื่อ ๒๙ มกราคม ๒๔๘๕^{๒๑} โดยจอมพล ป. ๑ ได้มอบให้หลวงวิจิตรวาทการ
เป็นผู้แถลงข่าวยุทธสภา เนื่องจากตนคิดราชการไปประชุมควยไม่ได้ ต่อมา จอมพล ป. ๑
ไคลงคนนำเอาประกาศสงครามไปให้ นายปรีดี ๑ ลงนาม แต่นายปรีดี ๑ ก็ไม่ยอมลงนาม
อยู่คนเดียว เนื่องจากไม่เห็นพ้องกับการนำประเทศเข้าไปผูกพันกับญี่ปุ่นดังที่ใครแสดงท่าทีต่อต้าน
ญี่ปุ่นมาก่อนแล้ว

ความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ นายปรีดี พนมยงค์ ในระยะ
นี้จึงกล่าวได้ว่าถึงขั้นแตกแยกกันอย่างรุนแรงแล้ว หลังจากที่เคยเห็นพ้องต้องกันใหญ่
เคลือบที่พัฒนาประเทศเมื่อ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุที่จอมพล ป. ๑
ดำเนินนโยบายต่อไปในลักษณะที่ขัดกับความคิดเห็นของนายปรีดี ๑ อย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ
ในขณะที่นายปรีดี ๑ เห็นว่าไม่ควรร่วมมือกับญี่ปุ่นไม่ว่าในลักษณะใด ๆ ทั้งสิ้น การยอมให้
ประเทศก็เป็นการเพียงพอแล้ว และฝ่ายสัมพันธมิตรก็จะได้ไม่เห็นว่าไทยละเมิดสถานะความ
เป็นกลางที่ประกาศไว้ก่อน แต่จอมพล ป. ๑ กลับตัดสินใจเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น
ยินยอมให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นทุกด้าน จนถึงขั้นประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐ ๑
ควยเหตุนี้ นายปรีดี ๑ จึงมีความพอใจที่พ้นจากรัฐบาลจอมพล ป. ๑ ซึ่งนายปรีดี ๑ เห็นว่า
เป็นรัฐบาลที่ร่วมมือกับญี่ปุ่น อันเป็นการขัดกับหลักการของตน ส่วนจอมพล ป. ๑ นั้นเห็นว่า
เมื่อยอมให้ญี่ปุ่นเกินที่พัฒนาประเทศแล้วควรจะร่วมมือกับญี่ปุ่นให้เต็มที่เสียเลย ดังที่จอมพล
ป. ๑ เคยกล่าวในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อ ๑๑ ธันวาคม ๒๔๘๔ ในคราวพิจารณาขอเสนอ
ของญี่ปุ่นให้จัดทำสัญญาความร่วมมือทางทหารว่า "อายุไม่รับเขาเดี๋ยวก็อาจปลดอาวุธทหาร แล้ว

^{๒๑} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ปี ๒๔๘๕ (วิสามัญ) ครั้งที่ ๘

วันที่ ๒๙ มกราคม ๒๔๘๕

เราจะไม่คิดเสีย อ้ายจะสู้หรือก็หายนะมาก เราจะไม่ได้มานั่งประชุมกันอย่างนี้ แต่ในใจ
ของผมนั้นเห็นว่าเมื่อจะเขากับเขาแล้วเขาเสียให้เค็มรอยเปื้อนเข็ญ เขาก็คงจะเห็นอกเห็น
ใจเรา ส่วนกาลข้างหน้าจะเป็นอย่างไรผมทายไม่ถูก"^{๒๒}

๓๖๓ การปรับปรุงคณะรัฐบาลและการตั้งเชิงอำนาจฝ่ายตรงข้าม

ความขัดแย้งเรื่องการค้าในนโยบายในภาวะสงคราม โดยเฉพาะการค้าใน
นโยบายกับญี่ปุ่นมีใค้ดูขัดแย้งเฉพาะระหว่าง จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ นายปรีดี
พนมยงค์ เท่านั้น ทั้งนี้โดยปรากฏว่าภายในคณะรัฐมนตรีก็มีความคิดเห็นแตกแยกเป็น ๒
ฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายพลเรือนส่วนใหญ่มีความเห็นไปในทางสนับสนุนแนวความคิดของนายปรีดี
พนมยงค์ ที่ไม่เห็นด้วยกับการนำประเทศเขาไปผูกพันกับญี่ปุ่นอย่างแนบแน่น ดังที่จอมพล
ป. ๑ ได้กระทำลงไป ผู้ที่สนับสนุน นายปรีดี พนมยงค์ มีอาทิ _____
นายควง อภัยวงศ์ และ นายทวี บุณยเกตุ อีกฝ่ายหนึ่งได้แก่ฝ่ายทหารซึ่งสนับสนุนความ
คิดเห็นของจอมพล ป. ๑ ที่เขารวมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ทั้งนี้โดยเหตุผลที่ฝ่ายทหารอาทิ
พล.ท.มังกร พรหมโยธี อ้างว่า "เพื่อเป็นการรักษาเอกราชและอธิปไตยของประเทศ"^{๒๓}
ซึ่งสอดคล้องกับเหตุผลของ จอมพล ป. ๑ ที่อ้างว่า การเขารวมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นจะช่วย
ป้องกันมิให้ญี่ปุ่นกระทำการรุนแรงอันเป็นการละเมิดอธิปไตยของไทย

การเปลี่ยนแปลงนโยบายจากความเป็นกลางมาเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นดังกล่าว
ทำให้เกิดความแตกแยกภายในคณะรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้ทำการ
ปรับปรุงคณะรัฐบาลเสียใหม่ให้สอดคล้องกับนโยบาย ในภาวะสงครามของฝ่ายตน

^{๒๒} อ. พิบูลสงคราม เรื่องเดิม หน้า ๓๓๘

^{๒๓} สมุทรร สุนทรชกะ เรื่องเดิม หน้า ๓๐๑ (บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี
เมื่อเช้าวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ ซึ่ง พล.ท.มังกร ๑ เสนอความเห็นว่าการรวมเป็น
พันธมิตรทางการทหารเพื่อรักษาความเป็นเอกราชของประเทศ)

จอมพล ป. ๑ กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งเมื่อ ๖ มีนาคม ๒๔๘๕^{๒๔} โดยส่ง
 ใบลาออกไปยังพระองค์เจ้าอาทิตย์ ๑ ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งนายปรีดี
 พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์อีกคนหนึ่งไม่ได้รับทราบด้วยแต่อย่างใด^{๒๕} พระองค์
 เจ้าอาทิตย์ ๑ เมื่อได้รับใบลาออกของจอมพล ป. ๑ แล้วก็ส่งใบลาฉบับคืนไปโดยมิได้
 แจ้งให้นายปรีดี ๑ ทราบ ต่อมาในวันรุ่งขึ้นก็ได้มีประกาศพระบรมราชโองการทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าให้จอมพล ป. ๑ เป็นนายกรัฐมนตรีอีก โดยมีคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
 ทั้ง ๓ คน เป็นผู้ลงนามในประกาศ และพระยามานวราชเสวี ประธานสภาผู้แทนราษฎร
 เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ขอให้จริงเกี่ยวกับการลาออกครั้งแรกของจอมพล ป. ๑
 เมื่อ ๖ มีนาคม ๒๔๘๕ จึงเป็นไปในรูปการที่จอมพล ป. ๑ ต้องการปรับปรุงคณะรัฐบาล
 ใหม่มีแนวนโยบายไปในทำนองเดียวกัน ดังคำชี้แจงในการลาออกที่ว่าเพื่อที่จะให้มีโอกาส
 เปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรีเสียใหม่ให้เหมาะสมแก่สถานการณ์ในขณะนั้น จอมพล ป. ๑ มีความ
 มั่นใจว่าจะได้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกอย่างแน่นอนด้วยการสนับสนุนจากพระองค์เจ้าอาทิตย์ ๑
 การที่พระองค์เจ้าอาทิตย์ ๑ ไม่ส่งใบลาออกของจอมพล ป. ๑ ให้นายปรีดี ๑ ทราบ และ
 กลับรวบรัดให้มีการแต่งตั้งจอมพล ป. ๑ เป็นนายกรัฐมนตรีอีกในทันที จึงเป็นการดำเนินการ
 โดยฉิวพลันและรวบรัด ซึ่งนายปรีดี ๑ เองก็ยังไม่อยู่ในฐานะที่จะกระทำการใด ๆ อันเป็น
 การต่อต้านจอมพล ป. ๑ ในระยะนั้นได้ ดังที่นายปรีดี ๑ โค้งแจ้งไว้ว่า "พระองค์เจ้า
 อาทิตย์ ๑ มีความสนิทสนมกับจอมพล ป. ๑ ก็เพราะพระองค์เจ้าอาทิตย์ เห็นว่า จอมพล ป. ๑
 มีความน้อยใจในปัญหาส่วนตัว ซึ่งไม่ใช่ปัญหาทางราชการ พระองค์เจ้าอาทิตย์ ๑ จึงไม่แจ้ง
 ให้ตนทราบ"^{๒๖}

ความไม่พร้อมของนายปรีดี พนมยงค์ และการดำเนินการอย่างรวบรัดฉิวพลัน

^{๒๔} ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ เรื่องเดิม หน้า ๓๘๑
^{๒๕} ปรีดี พนมยงค์ เรื่องเดิม หน้า ๖๕
^{๒๖} เรื่องเดียวกัน หน้า ๖๔-๖๕

ของจอมพลฯ กับพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ จึงทำให้จอมพลฯ มีโอกาสปรับปรุงคณะรัฐมนตรีตามความประสงค์ โดยที่นายปรีดีฯ ไม่อาจดำเนินการใด ๆ เพื่อโค่นล้มจอมพลฯ ได้ในขณะนั้น ด้วยเหตุที่ยังมิได้มีแผนการหรือการเตรียมงานใด ๆ มาก่อน นอกจากนั้นสภาพการณ์ทางการเมืองขณะนั้นอยู่ในลักษณะที่จอมพลฯ เป็นฝ่ายได้เปรียบ เนื่องจากมีฐานอำนาจทางการเมืองที่มั่นคงมาก กล่าวคือได้รับการสนับสนุนจากประชาชน คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และมีเสียงสนับสนุนอยู่มากในสภาผู้แทนราษฎร จึงจะเห็นได้ว่าหลังจากจอมพลฯ ได้จัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ขึ้นเมื่อ ๑๐ มีนาคม ๒๔๘๕ แล้ว จอมพลฯ ก็ได้แถลงนโยบายเพื่อขอความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎรเมื่อ ๑๖ มีนาคม ๒๔๘๕ โดยที่สภามีมติให้ความไว้วางใจด้วยคะแนนเสียง ๙๔ ต่อ ๔๒ ^{๒๕} อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับในคราวที่จอมพลฯ เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรกเมื่อ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๑ แล้ว จะเห็นได้ว่าจอมพลฯ มีคะแนนนิยมในสภาผู้แทนราษฎรมาก กล่าวคือในการแถลงนโยบายเพื่อขอความไว้วางใจต่อสภาเมื่อ ๒๖ ธันวาคม ๒๔๘๑ นั้น จอมพลฯ ได้รับคะแนนเสียงถึง ๑๑๑ ต่อ ๒

ในปี ๒๔๘๕ นี้ปรากฏว่ารัฐบาลจอมพลฯ พยายามที่จะได้เกิดความขัดแย้งกับสภาผู้แทนราษฎรยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการดำเนินนโยบายเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งชาติของจอมพลฯ และหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งต้องการปลูกฝังกระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมขึ้นในหมู่คนไทย หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมก็เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นทางวัฒนธรรมตามแผนการต่อต้านญี่ปุ่นของจอมพลฯ แต่ผลปรากฏว่านโยบายนี้ไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าควร เนื่องจากเป็นการบังคับจิตใจ และจำกัดเสรีภาพของประชาชน เป็นเหตุให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยพอใจรัฐบาล อาทิ การบังคับให้เลิกกินหมากและบังคับให้สวม

๒๕

สมุท สุกษกะ เรื่องเดิม หน้า ๓๑๐ และ ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์เรื่องเดิม หน้า ๔๐๒

หมวก เป็นต้น ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับสภาในเรื่องนโยบายวัฒนธรรมนี้ได้อุบัติขึ้นเมื่อ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๔๘๕ ซึ่งเป็นวันที่รัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) ต่อสภา เพื่อยกฐานะสภาวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นเป็นทบวงการเมือง จัดตั้งสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิง และให้มีการลงโทษทั้งจำทั้งปรับแก่ผู้ฝ่าฝืนพระราชกฤษฎีกาซึ่งออกตามพระราชบัญญัติฉบับนี้

ที่ประชุมสภามีมติรับหลักการแต่มีมติให้แก้ไขการลงโทษจากร่างเดิมที่รัฐบาลเสนอมานี้ กล่าวคือ ก่อนที่จะลงโทษผู้ประพฤติกวีวัฒนธรรมนั้น ที่ประชุมสภาเห็นควรมีการซักเตือนเสียก่อน ที่ประชุมจึงได้แก้ไขร่างเป็นว่า "จำคุกไม่เกิน ๑ เดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ ภายหลังที่ได้ซักเตือนแล้ว" ^{๒๔} ซึ่งปรากฏว่าเมื่อสภาได้ส่งร่างพระราชบัญญัติที่แก้ไขแล้วไปยังนายกรัฐมนตรี จอมพล. ป.พิบูลสงครามได้ยืนยันตามร่างเดิมโดยไม่ยอมให้แก้ไข และได้ส่งคืนมายังสภาเมื่อ ๒๔ ธันวาคม ๒๔๘๕ ให้สภาพิจารณาทบทวนใหม่ โดยชี้แจงว่า ตามที่สภาได้แก้ไขร่างเดิมเกี่ยวกับการลงโทษว่าให้เตือนก่อนนั้น ย่อมไม่ไฉฉล ที่ประชุมสภาจึงได้พิจารณาอีกครั้งหนึ่งและมีมติยอมตามคำยืนยันของจอมพล.ป. โดยยอมตัดคำว่า "ภายหลังที่ได้ซักเตือนแล้ว" ออกเสีย ^{๒๕}

จอมพล. ป.พิบูลสงคราม ตระหนักดีว่าคะแนนความนิยมในสภาผู้แทนราษฎรของตนไม่ค่อยจะมีมั่นคงแน่นแฟ้นดังที่เคยเป็นมาเสียแล้ว ขอให้จริงจังต่างๆ เกี่ยวกับคะแนนเสียงในวันแถลงขอความไว้วางใจ และหาที่ของสภาที่ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายวัฒนธรรมของตนตั้งที่กล่าวมานี้ อย่างน้อยที่สุดก็เพียงพอที่จะทำให้จอมพล.ป.ตระหนักดีว่าฝ่ายตรงข้ามกำลังมีอำนาจและอิทธิพลมากขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้นเพื่อเป็นการ

---

^{๒๔} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ปี ๒๔๘๕ (สามัญ) ครั้งที่ ๒๐
หน้า ๗๗๒

^{๒๕} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ปี ๒๔๘๕ (สามัญ) ครั้งที่ ๒๕
หน้า ๑๐๓๕

หยิ่งเชิงอำนาจฝ่ายตรงข้าม จอมพลป๋า จึงได้ยื่นใบลาออกไปยังคณะผู้สำเร็จราชการ
 แทนพระองค์อีกครั้งหนึ่งเมื่อ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖^{๓๐} พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ประชาม
 คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เมื่อได้รับใบลาออกของจอมพลป๋า ก็ไม่กล้าจะคัดค้าน
 พระทัยลงไปแต่อย่างใด และใคร่ส่งไปให้นายปรีดี พนมยงค์ พิจารณา นายปรีดีฯ
 จึงเขียนความเห็นไว้ว่า "ใบลาออกนี้ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญแล้วอนุมัติให้ลาออกได้"^{๓๑}
 และลงนามอนุมัติ พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ จึงใคร่ทรงลงพระนามอนุมัติไปถวาย ขอให้จริง
 ปรากฏว่าการที่พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ไม่กล้าคัดค้านพระทัยใด ๆ ในตอนที่ได้รับใบลาออก
 นั้น ก็เนื่องจากพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ไม่แน่ใจว่าจอมพลป๋า ประสงค์จะลาออกจริง ทั้งนี้
 โดยจะเห็นได้ว่าในทันทีที่ได้รับใบลาออก พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ได้เรียกนายทวี บุณยเกตุ
 เลขาธิการคณะรัฐมนตรีกับนายควง อภัยวงศ์ รองประธานสภาไปหารือว่าจะทำอย่างไร

การหารือกับนายทวี บุณยเกตุ และนายควง อภัยวงศ์ ก็ไม่ได้ทำให้พระ
 องค์เจ้าอาทิตย์ฯ กล้าคัดค้านพระทัยแต่อย่างใด แยกกลับส่งนายทวี บุณยเกตุ กับ
 พ.ท. ชุมนิรันดรชัย ราชเลขาธิการในพระองค์ไปสอบถามจอมพลป๋า ที่ทำเนียบรัฐบาล
 จอมพลป๋า ใหญ่ชุนิรันดรชัย เขาพบเพียงคนเดียวก่อน เมื่อชุนิรันดรชัย กลับออกมาก็ได้
 แจ้งให้นายทวี บุณยเกตุ และพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ทราบว่า ให้นึกใบลาออกเสีย
 เพราะจอมพลป๋า ไม่ประสงค์จะลาออกจริง ๆ แยกกับนายทวี บุณยเกตุ ได้เขาพบ
 จอมพลป๋า จอมพลป๋า กลับบอกนายทวีว่า "ปวดหัวมาก ซี้เกี่ยวกับงาน ขอลาออก
 จริง ๆ" นายทวีฯ จึงรายงานต่อพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ว่า จอมพลป๋า ประสงค์จะลาออก

^{๓๐} สว่าง ลานเหลือ เรื่องเดิม หน้า ๘๘

^{๓๑} ปรีดี พนมยงค์ เรื่องเดิม หน้า ๖๕

^{๓๒} ควง อภัยวงศ์ "การเปลี่ยนรัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงคราม"
 ในหนังสือ เบื้องแรกประชาธิปไตย อางแฉวหนา ๘๒ และ สว่าง ลานเหลือ
เรื่องเดิม หน้า ๘๘

จริง ๆ เมื่อการเป็นเช่นนี้พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ก็ยังไม่กล้าตัดสินพระทัยแต่อย่างใด
เนื่องด้วยความเกรงกลัวจอมพลฯ นายทวี บุญยเกตุ จึงให้นายจิตเสน ปัญจะ
รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรีไปสอบถามจอมพลฯ อีกครั้งหนึ่ง นายจิตเสน ปัญจะ
ได้กลับมารายงานพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ อีกครั้งหนึ่งว่าจอมพลฯ ประสงค์ที่จะลาออก
แน่

พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ปรากฏพระชนมชีพผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึง
ทรงลงพระนามอนุมัติใบลาออกของจอมพลฯ ก็ต่อเมื่อ นายปรีดี พนมยงค์ ได้
ลงนามไปก่อนแล้ว และได้รับการยืนยันจาก พล.ต.อ. หลวงอดุลยเดชจรัสว่า เมื่อ
จอมพลฯ ลาออกแล้วก็ไปหาคนใหม่มาแทนดีกว่า ^{๓๓} ด้วยเหตุที่ได้รับการยืนยันจาก
หลายฝ่ายเช่นนี้ พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ จึงทรงลงพระนามฯ และให้พระยามานวราชเสวี
ประธานสภาเตรียมเรียกประชุมสภาเสี้ยมสมาชิกสภาเพื่อเลือกตัวนายกรัฐมนตรีคนใหม่
แต่ก่อนที่จะมีการประชุมเสี้ยมนั้น นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งคอยโอกาสโค่นอำนาจ
จอมพลฯ อยู่แล้ว จึงสั่งให้นายทวี บุญยเกตุ ส่งใบลาออกของจอมพลฯ ไปให้กรม
โฆษณาการประกาศทางวิทยุถึงชาวการลาออกของจอมพลฯ ในคืนวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์
๒๔๘๖ ^{๓๔} หลังจากที่พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ได้รับใบลาออกตั้งแต่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖
แต่รับรองไม่กล้าตัดสินพระทัยใด ๆ ลงไป

เมื่อกรมโฆษณาการได้ประกาศข่าวการลาออกทางวิทยุจึงกล่าว จอมพล.
พิบูลสงครามก็รู้ได้ทันทีว่า ฝ่ายตรงข้ามเอาจริง และตนเองก็มีหวังต้องออกจาก
ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแน่ ด้วยเหตุนี้จอมพลฯ จึงตัดสินใจดำเนินการขั้นสุดท้ายป้องกัน
ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของตน จอมพลฯ นายกรัฐมนตรีจึงได้มีคำสั่งให้ช่วยอธิบดี
กรมโฆษณาการในขณะนั้น ประกาศแก้ไขข่าวทางราชการที่ได้ประกาศออกไปแล้วว่า

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน หน้า ๕๐

^{๓๔} สมุท ร สุรักชยะ เรื่องเดิม หน้า ๓๒๔

นายกรัฐมนตรีลาออกนั้น เป็นความผิดพลาคของเจ้าหน้าที่เอง เพราะข้าพเจ้าไม่เป็นความจริง การแกขานี้ได้ออกประกาศในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้นทันที นอกจากนั้นจอมพลฯ ยังได้ออกส่งนายทหารจำนวนหนึ่งไปเฝ้าพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน ขอให้จัดการเอาใบลาออกคืนให้จอมพลฯ แต่พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ก็ไม่ทรงสามารถเอาใบลาออกคืนให้ได้ และทวยความกลัวว่าจะถูกจอมพลฯ ประทุษร้าย พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ก็หม่อมกอนแก้ว ชายา จึงได้นำขออาศัยค้างคืนกับนายปรีดี พนมยงค์ ที่ทำเนียบท่าช้าง นายปรีดี พนมยงค์ ได้ขอความอารักขาจากทหารเรือในบังคับบัญชาของ ร.อ.วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ร.น. ซึ่งนายปรีดีฯ ชี้แจงว่าเป็นการ อารักขาทามพระประสงค์ของพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ และเป็นความช่วยเหลือรักษาตนเองด้วย ๓๕ อย่างไรก็ตามก็ไม่ปรากฏว่าจอมพลฯ ได้กระทำการคุกคาม พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ กับนายปรีดีฯ แต่อย่างใดอีก

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังคงเรียกประชุมคณะรัฐมนตรีตามปกติในวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖ ทั้ง ๆ ที่วิฑูรย์ได้ประกาศข่าวการลาออกไปแล้ว ด้วยเหตุนี้ นายทวี บุญยเกตุ กับนายควง อภัยวงศ์ จึงไม่ยอมไปร่วมประชุมด้วย จอมพลฯ โกรธมาก สั่งให้หลวง เฑษสทกรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร โทรศัทพ์ไปเรียกนายควงฯ ให้ไปประชุม นายควงฯ จึงยอมไป ๓๖ และเกิดโต้เถียงกับจอมพลฯ เรื่องลาออกแล้วแต่ไม่ยอมลาออก ในที่สุดนายทวีฯ กับนายควงฯ ก็ลาออกจากคณะรัฐมนตรีเมื่อ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖ ๓๗ นายทวีฯ นั้นลาออก เพราะตนเองเป็นผู้ส่งใบลาออกของจอมพลฯ

๓๕ ปรีดี พนมยงค์ เรื่องเดิม หน้า ๖๕ - ๖๖

๓๖ ควง อภัยวงศ์ เรื่องเดิม หน้า ๔๑๓

๓๗ ประเสริฐ นัทมะสุคนธ์ เรื่องเดิม หน้า ๔๑๓

ไปให้วิทยุประกาศข่าวจึงต้องรับผิดชอบเนื่องจากนายกรัฐมนตรียังไม่ได้ออกจากตำแหน่ง
จริง^{๓๘} หลังจากลาออกจากคณะรัฐมนตรีแล้ว นายควงฯ กับนายทวีฯ ก็หลบจากกรุงเทพฯ
ไปอยู่ที่หัวหินด้วยความเกรงกลัวจอมพลฯ นอกจากนั้นจอมพลฯ ยังได้สั่งให้วิทยุกรม
โฆษณาการกระจายเสียงแก่ชาวการลาออกของตน โดยอ้างว่าการประกาศข่าวการลา
ออกครั้งก่อนคลาดเคลื่อน เพราะหลักฐานการลาออกสูญหาย กรณีการลาออกนี้ปรากฏว่า
จอมพลฯ ได้โบล่าออกคืบไปแล้ว และมีขุนนิรันดรชัยนำไปทำลายเสีย^{๓๙} แล้วจึงสั่ง
ให้มีการกระจายเสียงแก่ชาวพื้นที่เมื่อ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖

การหยั่งเชิงอำนาจฝ่ายตรงข้ามของจอมพลฯ: พิบูลสงคราม ครั้งนี้ทำให้
จอมพลฯ ๗ เกือบจะสูญเสียตำแหน่งนายกรัฐมนตรียิ่ง ๆ ทั้งนี้เพราะการลาออกเป็นไป
ตามกระบวนการถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ และฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ก็ฉวยโอกาสดำเนิน
การอย่างจริงจังเพื่อโค่นล้มจอมพลฯ แต่จอมพลฯ ก็ได้ใช้วิธีการทางทหารคุกคาม
พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ซึ่งเป็นถึงประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตลอดจน
ใช้กลยุทธ์นอกกรอบรัฐธรรมนูญทุกอย่าง อันเป็นมาตรการ เต็มขนาด ป้องกันมิให้ตนเอง
สูญเสียตำแหน่งนายกรัฐมนตรียิ่ง ๆ การลาออกแต่ไม่ยอมออกของจอมพลฯ ครั้งนี้ จึงเป็น
สิ่งแสดงให้เห็นเป็นอย่างดีว่า จอมพลฯ มิได้มีความตั้งใจจริงที่จะลาออกและปฏิบัติ
ตามกระบวนการรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้นยังเป็นชนวนที่ทำให้จอมพลฯ ชัดแย้งกับนาย
ปรีดีฯ รุนแรงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ด้วยปรากฏว่าหลังจากฉนวนวิกฤติการณ์ลาออกแต่ไม่ยอมออก
แล้ว จอมพลฯ ๗ ได้ออกคำสั่งในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุดให้พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ
กับนายปรีดีฯ ไปประจำกองบัญชาการทหารสูงสุด เพื่อจะสามารถควบคุมบังคับบัญชา
บุคคลทั้งสองได้อย่างใกล้ชิด เนื่องจากจอมพลฯ ๗ ใ้รับบทเรียนมาด้วยดีว่า บุคคล
ทั้งสองอาจจะเป็นภัยต่อตำแหน่งนายกรัฐมนตรียของตนได้อีกในกาลข้างหน้า พระองค์เจ้า

^{๓๘} ทวี บุญยกฤต เรื่องเดิม หน้า ๒๐๕

^{๓๙} สมุท สุกษกะ เรื่องเดิม หน้า ๓๒๔ และปรีดี พนมยงค์

อาทิตยฯ ยอมเสด็จไปรายงานพระองค์ต่อจอมพลฯ แต่ นายปรีดีฯ ไม่ยอมไป โดย
อ้างเหตุผลว่า "คนมีตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว ซึ่งทรงเป็นจอมทัพตามรัฐธรรมนูญฯ ถ้าไปรายงานตัวยอมอยู่ภายใต้บัญชาการ
ทหารสูงสุด ก็เท่ากับลดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ลงอยู่ภายใต้บัญชาการทหาร
สูงสุด"^{๔๐}

ต่อมาจอมพลฯ พิบูลสงคราม ยอมถอนคำสั่งดังกล่าว โดยการชี้แจงข้อร้อง
ของรัฐมนตรีบางคน แต่จอมพลฯ ก็ได้พยายามต่อต้านกำจัดอำนาจและอิทธิพลของฝ่าย
นายปรีดีฯ ต่อไป โดยการออกคำสั่งเมื่อ ๓๐ มิถุนายน ๒๔๘๖ ในฐานะผู้บัญชาการ
ทหารสูงสุด โดยคำสั่ง ท.สนาม ให้นายทองเปลว ชลภูมิ เลขาธิการสภาผู้แทน
ราษฎรซึ่งเป็นผู้สนับสนุนนายปรีดีฯ ไปประจำกรมประสานงานสัมพันธ์มิตร^{๔๑} เพื่อเป็น
การกำจัดอิทธิพลของฝ่ายนายปรีดีฯ ในสภา นอกจากนั้นจอมพลฯ ยังไม่ยอมลงนาม
รับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายทวี บุญยเกตุ และนายควง อภัยวงศ์ ซึ่ง
ได้รับการสนับสนุนจากนายปรีดีฯ ให้เป็นประธานและรองประธานสภาตามลำดับ ตาม
ที่สภาได้มีมติไปเมื่อ ๑ กรกฎาคม ๒๔๘๖ สภาจึงได้ประชุมใหม่เมื่อ ๒ กรกฎาคม
๒๔๘๖ มีมติเลือก พล.ร.ท. กระแส ประวาหะนาวิน ศรียุทธเสนี เป็นประธานสภา
และให้นายควงฯ เป็นรองประธานเช่นเดิม แต่จอมพลฯ ก็ยอมรับพระบรมราชโองการ
แต่งตั้งประธานสภาเพียงคนเดียว โดยยืนยันไม่ยอมรับนายควงฯ ที่ประชุมสภาเมื่อ ๑๕
กรกฎาคม ๒๔๘๖ จึงมีมติให้ พล.ต. ประจัน มหาคิลก ประจันปัจจนิก เป็นรองประธาน
สภาแทนนายควง อภัยวงศ์^{๔๒}

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน หน้า ๖๖-๖๗

^{๔๑} ประเสริฐ บัณฑิตกุล เรื่องเดิม หน้า ๔๒๐

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๒๑

พฤติกรรมทางการเมืองของจอมพล. พิบูลสงคราม ดังที่กล่าวมาแล้ว นอก
 จากจะเป็นการแสดงให้เห็นว่า จอมพล. มิได้มีความจริงใจที่จะปฏิบัติตามกระบวนการ
 ของรัฐธรรมนูญแล้ว ยังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นสภาพการณ์ทางการเมืองในระบอบนั้น
 เป็นอย่างดี กล่าวคือชนชั้นผู้นำทางการเมืองของไทยในขณะนั้น เกิดการแตกแยกออก
 เป็น ๒ ฝ่าย โด่แก่ ฝ่ายจอมพลฯ กับฝ่ายนายปรีดี ความแตกแยกมีมูลเหตุสำคัญ
 จากความคิดเห็นที่แตกต่างกันในกรณีการดำเนินนโยบายตอนี่หนึ่งใดที่ความรุนแรง
 ยิ่งขึ้น ภายหลังจากที่โดยอมให้ญี่ปุ่นเคลื่อนกำลังผ่านประเทศเมื่อ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔
 ความขัดแย้งแตกแยกเช่นนี้ทำให้ความเป็นปฏิปักษ์ทางการเมืองระหว่างจอมพล.ฯ
 กับนายปรีดีฯ ปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้นเป็นครั้งแรก จนเป็นเหตุให้จอมพล.ฯ ต้องพยายาม
 ดำเนินการหยั่งเชิงอำนาจและพยายามกำจัดอิทธิพลทางการเมืองของฝ่ายตรงข้ามทุก
 วิถีทาง โดยเฉพาะการขจัดอำนาจและอิทธิพลของฝ่ายตรงข้ามในสภาผู้แทนราษฎร

ความสำเร็จของจอมพล.ฯ ในการดำเนินกลยุทธ์ทางการเมืองนอกกรอบ
 รัฐธรรมนูญดังกล่าวเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า จอมพล.ฯ มีฐานอำนาจทางการเมืองมั่นคง
 มาก สภาผู้แทนราษฎรและประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หรือแม้กระทั่ง
 คณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่มีความหวาดเกรงในอำนาจทางทหารของจอมพล.ฯ ในฐานะผู้
 บัญชาการทหารสูงสุด และหวาดเกรงในความเด็ดขาดของจอมพล.ฯ ซึ่งไม่เคยใช้อำนาจ
 คุกคามล้างศัตรูทางการเมืองอย่างรุนแรงมาก่อน อย่างไรก็ตาม ฝ่ายตรงข้ามก็
 มิได้เลิกแสดงความตั้งใจที่จะโค่นล้มจอมพล.ฯ และคอยแสวงหาโอกาสเหมาะอยู่ตลอด
 เวลา เพื่อโค่นล้มรัฐบาล ซึ่งฝ่ายตรงข้ามเห็นว่า เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินนโยบายกษัตริย์
 ชาติของตน การกษัตริย์ช่วยขบวนการเสรีไทยของฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ จึงมิได้มี
 เพียงแผนการต่อต้านญี่ปุ่นเท่านั้น แต่ได้มีแผนการโค่นล้มรัฐบาลจอมพล.ฯ ด้วย ขณะ
 เดียวกันทางฝ่ายจอมพล.ฯ เองก็มีแผนการที่จะคลุมหลังญี่ปุ่นอยู่เช่นกัน แต่ได้คำนึง
 การคืบหน้าเพียงเล็กน้อยก็ต้องยุติลงเสียก่อน เนื่องจากจอมพล.ฯ ดำเนินกลยุทธ์ทาง
 การเมืองผิดพลาดต้องลาออกไปในเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๗ การต่อต้านญี่ปุ่นของทั้ง
 สองฝ่ายเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำไม่มีการประสานงานกัน จึงทำให้จอมพล.ฯ
 กับนายปรีดีฯ ไม่มีความเข้าใจกัน และนำไปสู่การแตกแยกกันอย่างเด็ดขาดในที่สุด

๓.๔ แผนการต่อต้านญี่ปุ่นและโค่นล้มรัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงคราม

นายปรีดี พนมยงค์ ได้เริ่มวางแผนการต่อต้านญี่ปุ่นอย่างลับ ๆ ภายหลังจากที่รัฐบาลจอมป.ใหญ่โอนเคลื่อนกองทัพผ่านประเทศเมื่อ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ ทั้งนี้ด้วยความเชื่อมั่นที่ว่า การเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นของจอมพลป. จะทำให้เกิดผลเสียอย่างร้ายแรงต่อประเทศชาติ ความขัดแย้งระหว่างจอมพลป. กับนายปรีดีฯ กรณีจอมพลป. นำประเทศเขาไปผูกพันกับญี่ปุ่น จนถึงขั้นเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นและประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐฯ ตลอดจนการยอมให้ญี่ปุ่นกู้เงินตั้งที่กล่าวมาแล้ว ทำให้นายปรีดีฯ มองไม่เห็นหนทางที่จะร่วมมือกับจอมพลป. ใค้อีกต่อไป ประจวบกับการที่ไคโรมีการแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และถูกปลดออกจากคณะรัฐมนตรี ทำให้นายปรีดีฯ มีโอกาสวางแผนการต่อต้านญี่ปุ่นได้สะดวกขึ้น โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาของจอมพลป. ด้วยเหตุนี้เมื่อจอมพลป. ออกคำสั่งให้ไปประจำกองบัญชาการทหารสูงสุด นายปรีดีฯ จึงไม่ยอมไปรายงานตัว ทั้งนี้เพราะตระหนักดีว่า การยอมรับคำสั่งของจอมพลป. ดังกล่าวจะทำให้ตนตกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของจอมพลป. ซึ่งตนก็จะขาดความเป็นอิสระในการดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่น

แผนการต่อต้านญี่ปุ่นของนายปรีดี พนมยงค์ ได้รับความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งคณารัฐมนตรีบางคนและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางนาย ทั้งนี้โดยมีการพบปะหารือเพื่อวางแผนการกันที่ท่าเรือท่าราชวรดิฐ ซึ่งเป็นส่วนใหญ่อันซึ่งต่อมากลายเป็นกองบัญชาการใหญ่ของขบวนการเสรีไทยภายในประเทศ ภายหลังจากที่ไคโรแต่งตั้งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เมื่อ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๔ แล้ว "นายปรีดี พนมยงค์ ก็เริ่มดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่นอย่างจริงจังโดยในรหัสลับเรียกขบวนการเสรีไทยภายในประเทศในระยะแรก ๆ ว่า "X.O.Group" บุคคลกลุ่มแรกที่

^{๕๓} ใทยน้อย(นามแฝง) "ประชาธิปไตย ๔๒ ปี" เดม ๒. (พระนคร, โรงพิมพ์แพรวพิทยา อินเตอร์เนชันแนล, ๒๕๑๗) หน้า ๓๑๕

เข้าร่วมในแผนการต่อต้านญี่ปุ่นของนายปรีดี มีอาทิ นายทองเปลว ชลภูมิ นายเตียง
ศิริพันธ์ นายทองอินทร์ ฐิติพัฒน์ นายถวิล อุดล นายจำลอง คาวเรือง นายจรูญ
สืบแสง นายทวี ตะเวทีกุล หลวงเศชาติวงศ์ และนายกำจัด พลังกูร^{๔๔} กลุ่ม
บุคคลดังกล่าวนี้ไ้รวมปรึกษาหารือกับนายปรีดี ตั้งแต่เดือนธันวาคม ๒๔๘๔ โดย
กำหนดแผนการกู้ชาติอันเป็นแนวทางปฏิบัติในระยะแรกไว้ ๒ แนวทาง คือ

- ๑) ให้นายปรีดี พนมยงค์ หลบหนีออกนอกประเทศไปจัดตั้งรัฐบาลไทย
อิสระขึ้นในเขตอำนาจของฝ่ายสัมพันธมิตร และดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่นต่อไป
- ๒) ให้นายปรีดี จัดตั้งรัฐบาลไทยอิสระขึ้นภายในประเทศที่นครสวรรค์
หรือจังหวัดทางภาคเหนือ ทำการต่อต้านญี่ปุ่นประวิงเวลาจนกว่าจะได้รับความช่วยเหลือ
เหลือจากฝ่ายสัมพันธมิตร

อย่างไรก็ดีแนวทางปฏิบัติ ๒ ประการของแผนการกู้ชาติดังกล่าวก็ไม่อาจ
กระทำได้ แนวทางปฏิบัติประการแรกมีอุปสรรคเนื่องจากฝ่ายญี่ปุ่นได้คอยติดตามดูความ
เคลื่อนไหวของนายปรีดี พนมยงค์ อย่างใกล้ชิดและมีกำลังทหารอยู่ทั่วประเทศตัดหนทาง
หลบหนีออกนอกประเทศ แนวทางปฏิบัติประการที่สองก็มีอุปสรรคเนื่องจากภาคเหนือของ
ไทยทั้งภาคตกอยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่น นายปรีดี พนมยงค์ ได้ส่งหลวงกาจ
สงครามไปสำรวจพื้นที่ที่จังหวัดนครสวรรค์ และบริเวณภาคเหนือ จึงได้ทราบว่ามีอาจ
ปฏิบัติตามแผนการดังกล่าวได้^{๔๕} ในที่สุดนายปรีดี จึงได้เลือกเอาทางการจัดตั้ง

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๑๒ และ วิเทศกรณีย์ เรื่องเดิม หน้า ๕๗๒

^{๔๕} ไทยน้อย เรื่องเดิม หน้า ๓๑๔

ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นชั้นลับ ๆ โดยไซกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลาง และจัดส่งผู้แทนเล็ก
ออกไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อขอความช่วยเหลือและจัดตั้งรัฐบาลขึ้นนอกประเทศ
ต่อไปในปี ๒๔๘๕ นายปรีดีฯ ได้พยายามส่งผู้แทนเล็กออกไปติดต่อกับรัฐบาลจีนที่จุงกิง
แต่ไม่สำเร็จสูญหายไประหว่างเดินทาง

ในกุมภาพันธ์ ๒๔๘๖ นายปรีดีฯ จึงส่งนายกำจัด พลังกูร เดินทาง
ไปยังจุงกิงอีกครั้งหนึ่งเพื่อติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร นายกำจัด พลังกูร เป็นผู้
รวมคิดวางแผนกู้ชาติต่อต้านญี่ปุ่นมาอย่างใกล้ชิดกับนายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์
กูรีพัฒน์ นายถวิล อุดล และนายจำลอง ดาวเรือง ฯลฯ นายกำจัด พลังกูร
มีความเห็นว่าหากใครล้มรัฐบาลจอมพลป.ไม่ได้ งานกู้ชาติก็ไม่อาจสำเร็จลงได้ เนื่อง
จากถึงแม้จะจัดตั้งรัฐบาลไทยอิสระขึ้นภายในประเทศ ก็ไม่มีกำลังคน กำลังอาวุธพอที่
จะต่อสู้กับกองทัพของรัฐบาลจอมพลป. และกองทัพญี่ปุ่นได้ ด้วยเหตุนี้ นายกำจัด พลังกูร
จึงเขาร่วมกับนายปรีดีฯ โดยเห็นว่านายปรีดีฯ เป็นผู้มียอำนาจพอที่จะเป็นหัวหน้าคณะ
กู้ชาติได้ นายกำจัด พลังกูร จึงได้เสนอแผนการต่อต้านญี่ปุ่นและโค่นล้มรัฐบาล
จอมพลป. พิบูลสงคราม ตอนนายปรีดีฯ พนมยงค์^{๔๖} แผนการดังกล่าวมีแนวทางปฏิบัติ
๔ ประการคือ

- ๑) พยายามโค่นล้มรัฐบาลจอมพล. พิบูลสงคราม
- ๒) พยายามก่อวินาศกรรมต่อต้านญี่ปุ่น
- ๓) พยายามติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร
- ๔) พยายามโฆษณาชวนเชื่อบ่อนทำลายความเชื่อดို့ ความนิยมของประชาชน
ที่มีต่อรัฐบาลจอมพลป. และญี่ปุ่น ตลอดจนชักนำกระตุ่นให้ประชาชน
เกิดศรัทธาเชื่อมั่นในฝ่ายสัมพันธมิตร

^{๔๖} ทีวี บุญยกฤต เรื่องเดิม หน้า ๒๐๖

^{๔๗} กำจัด พลังกูร "บันทึกเรื่องการกู้ชาติ" (บางส่วน) ในหนังสือ
ไทยกับสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ อ่างแลวหนา ๕๖๔ - ๕๗๓

นายปรีดี พนมยงค์ วางแผนการให้นายกำจัด พลาตงกูร ออกเดินทางไป
ยังจุงกิง ประเทศจีน เมื่อ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖ โดยมอบหมายให้นายกำจัดฯ ^{๕๖}ติดต่อกับ
รัฐบาลจีน รัฐบาลสหรัฐฯ และรัฐบาลอังกฤษ ซึ่งแจ้งให้ฝ่ายสัมพันธมิตรทราบวา
การประกาศสงครามเมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ เป็นโมฆะ เนื่องจากขัดกับรัฐธรรมนูญ
โดยที่นายปรีดีฯ ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์อีกคนหนึ่ง มิได้ลงนามหรือเห็น
ชอบด้วยแต่อย่างใด^{๕๗} โดยเฉพาะการติดต่อกับสหรัฐฯ นั้นให้กระทำวน ม.ร.ว.
เสนีย์ ปราโมช เอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐฯ ซึ่งได้จัดตั้งขบวนการเสรีไทย
สายสหรัฐฯ ขึ้นก่อนแล้ว การดำเนินงานของนายกำจัด พลาตงกูร ครั้งนี้ประสบผล
สำเร็จควยดีในเวลาต่อมา ในการทำให้เสรีไทยทั้ง ๓ สาย คือ สายภายในประเทศ
สายสหรัฐฯ และสายอังกฤษ ได้ทราบข่าวคราวของกันและกัน และทำงานประสาน
กันในที่ลับ^{๕๘}

ในขณะที่เดียวกันกับที่ส่งผู้แทนของขบวนการเสรีไทยไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร
นายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้มอบหมายให้สมาชิกขบวนการเสรีไทย ซึ่งเป็นสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรไปดำเนินการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ เพื่อขยายขอบเขต
งานต่อต้านญี่ปุ่นออกไปทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
นายปรีดีฯ ได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากนายเตียง ศิริขันธ์ ผู้แทนราษฎร
สกลนคร นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรอุบลราชธานี นายจำลอง ดาวเรือง
ผู้แทนราษฎรมหาสารคาม นายถวิล อุดล ผู้แทนราษฎรรอยเอ็ด นายอวน นาคทรพรพ
ผู้แทนราษฎรอุตรธานี และนายฟิ่ง ศรีจันทร์ ผู้แทนราษฎรอุตรดิษต์ ฯลฯ^{๕๙} นอกจาก
การแสวงหาสมัครพรรคพวกในสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าวแล้ว นายปรีดีฯ ยังได้ติดต่อกับ

^{๕๖} เนตร เขมะโยธิน "งานใต้ดินของ พ.อ.โยธี" (พระนคร, บริษัทชนะ
การพิมพ์, ๒๕๐๐) หน้า ๓๘๓ - ๓๘๗

^{๕๗} ไทยน้อย เรื่องเดิม หน้า ๓๕๑

^{๕๘} สมุท สรักชกะ เรื่องเดิม หน้า ๓๒๓

ข้าพเจ้ารัฐมนตรีบางนายในคณะรัฐบาลจอมพลป. เขารวมในขบวนการเสรีไทยด้วย อาทิ พล.ต.อ. หลวงอดุลยเดชจรัส พล.ร.ต.หลวงสังวรยุทธกิจ และนายดิเรก ชัยนาม ตลอดจนนายทวี บุญยเกตุ และนายควง อภัยวงศ์ โดยเฉพาะพล.ต.อ. หลวงอดุลยเดชจรัส ซึ่งดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยนั้น เป็นผู้ช่วยคนสำคัญของนายปรีดีฯ ในด้านการจัดส่งกำลังตำรวจที่อยู่ใน ขบวนการเสรีไทยภายในประเทศไปร่วมงานต่อต้านญี่ปุ่นในจังหวัดต่าง ๆ ตลอดจนให้ความคุ้มครองช่วยเหลือสมาชิกขบวนการเสรีไทยสายต่างประเทศที่ลอบเข้ามาปฏิบัติ การสืบราชการลับภายในประเทศ^{๕๑}

การดำเนินงานตามแผนการต่อต้านญี่ปุ่นของนายปรีดี พนมยงค์ ตั้งแต่ปลายปี ๒๔๘๔ ประสบความก้าวหน้ามาเป็นลำดับ ถึงแม้ว่าแผนการในระยะแรกที่จะไปตั้ง รัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นนอกประเทศจำต้องระงับไปก็ตาม แต่แผนการจัดตั้งขบวนการเสรีไทย ขึ้นในประเทศก็ดำเนินไปด้วยดี ในปลายปี ๒๔๘๖ ขบวนการเสรีไทยได้เริ่มดำเนินงานทั้งด้านการฝึกพลพรรคเพื่อเตรียมทำการรบแบบกองโจรและด้านการสืบราชการลับ ภายหลังจากที่ได้มีการติดต่อประสานกันระหว่างขบวนการเสรีไทยภายในประเทศกับ ขบวนการเสรีไทยภายนอกประเทศ นอกจากการดำเนินงานด้านขบวนการเสรีไทย ดังกล่าวแล้ว นายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้เตรียมการโค่นล้มรัฐบาลจอมพล. ปิบูลสงคราม ซึ่งตนเห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของเสรีไทย โดยการเร่งสร้างฐานอำนาจ ทางการเมืองของตน กล่าวคือเร่งดำเนินการรวบรวมเสียงสนับสนุนภายในสภาผู้แทนราษฎรเพื่อรอโอกาสโค่นล้มรัฐบาลจอมพลป. ในสภาตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ในการนี้ นายปรีดีฯ มีหัวเรี่ยวหัวแรงซึ่งเป็นสมาชิกสภาประเภทที่ ๑ คอยช่วยเหลืออยู่หลายคน

^{๕๑+} บัณฑิต อึ้งภากรณ์ "ทหารชั่วคราว" ในหนังสือ ไทยกับสงครามโลก
ครั้งที่ ๒ อ่างแล้ว หน้า ๒๔๓

อาทิ นายทองเปลว ชลภูมิ นายเตียง ศิริขันธ์ นายเลียง ไชยกาล และ นายถวิล อุดล ฯลฯ บรรดาสมาชิกสภาประเภทที่ ๑ ซึ่งรวมอยู่ในขบวนการเสรีไทยด้วยได้พยายามชักจูงสมาชิกสภาให้หันมานิยมนายปรีดีฯ อย่างเต็มที่^{๕๒} ขณะเดียวกันนายปรีดีฯ ก็ได้ติดต่อขอความร่วมมือจาก พล.ต.อ.หลวงอุดมเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ ให้ถอนการกักกันทางการเมืองที่มีต่อสมาชิกสภาประเภทที่ ๑ เพื่อให้สมาชิกสภาประเภทที่ ๑ มีอิสระในการดำเนินการเมืองอันเป็นการสะดวกต่อการชักจูงของฝ่ายตน^{๕๓}

สภาพการณ์ทางการเมืองในระยะปี ๒๔๘๕ - ๒๔๘๗ ก่อนการลาออกของจอมพลปฯ ในเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๗ นั้น ปรากฏว่า นโยบายการสร้างไทยให้เป็นมหาอำนาจโดยการปรับปรุงวัฒนธรรมและเสริมสร้างลัทธิชาตินิยมของจอมพลปฯ ไม่เป็นที่นิยมในหมู่ประชาชนเท่าที่ควร เนื่องจากประชาชนไม่พอใจที่รัฐบาลออกกฎหมายบังคับให้ปฏิบัติตามแนวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นการลดทอนเสรีภาพของบางประการ นอกจากนั้นการสร้างตนเป็นผู้นำด้วยลัทธิเชื่อนำชาติพันภัย และทานผู้นำไปทางไหนฉันจะตามไปด้วยนั้นก็เป็นที่ทำให้จอมพลปฯ มีความนิยมตกต่ำลงไปอีก ทั้งนี้ด้วยเหตุที่ฝ่ายตรงข้ามสบโอกาสโจมตีจอมพลปฯ อย่างรุนแรงว่า เป็นเผด็จการที่กำจัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน สภาพการณ์เช่นนี้อำนวยผลดีต่อฝ่ายนายปรีดีฯ พนมยงค์ ในการชักจูงโน้มน้าวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้หันเหมาสนับสนุนนายปรีดีฯ และต่อต้านจอมพลปฯ อย่างไรก็ดีกรณีที่สำคัญที่สุดอันเป็นสาเหตุให้จอมพลปฯ ต้องประสบความพ่ายแพ้

^{๕๒} อิศร เศษ เศวตวาท "เบื้องหลังชีวิตนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส" (พระนคร, โรงพิมพ์พระอาทิตย์, ๒๔๘๑) หน้า ๑๒๑-๑๒๓

^{๕๓} สมุทฺธ สุรักชกะ เรื่องเดิม หน้า ๓๒๒

คือนายปรีดีฯ ได้แกแผนการย้ายเมืองหลวงจากกรุงเทพฯ ไปอยู่ที่เพชรบูรณ์ ซึ่งเป็น
 แผนยุทธการทางทหารที่จอมพลฯ กำหนดขึ้นเพื่อทำการต่อต้านญี่ปุ่นในขั้นสุดท้ายตาม
 แผนการกบฏชาติของจอมพลฯ ฝ่ายนายปรีดีฯ ได้หยิบฉวยเอากรณีการเกณฑ์แรงงาน
 ราษฎรไปสร้างถนนและสร้างเมืองหลวงใหม่ที่เพชรบูรณ์มาโจมตีรัฐบาลจอมพลฯ อย่าง
 รุนแรง และสามารถชักจูงผู้แทนราษฎรทั้งประเภทที่ ๑ และประเภทที่ ๒ ส่วนมาก
 ให้เห็นถึงความจำเป็นในการโค่นล้มรัฐบาลจอมพลฯ ทั้งนี้โดยอ้างว่าประชาชนต้อง
 การให้รัฐบาลจอมพลฯ ออกไปโดยมีรัฐบาลใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยเข้ามาแทนที่^{๕๔}

อันที่จริงเหตุผลสำคัญที่ฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ต้องเตรียมการโค่นล้ม
 รัฐบาลจอมพลฯ พิบูลสงคราม นั้น มีใจกรณีที่ว่าจอมพลฯ เป็นเผด็จการและประชาชน
 ต้องการรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตยแต่อย่างใด สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้นายปรีดีฯ
 มีความคิดที่จะโค่นล้มรัฐบาลจอมพลฯ ได้แก่ความขัดแย้งเรื่องการค้าเงินนโยบายใน
 ภาวะสงคราม หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การค้าเงินนโยบายต่างประเทศ เพื่อรักษา ซึ่งฝ่าย
 นายปรีดีฯ เชื่อมั่นว่าการนำประเทศเขาไปผูกพันกับญี่ปุ่นตั้งที่จอมพลฯ กระทำลงไปนั้น
 จะทำให้ประเทศเสียผลประโยชน์อย่างร้ายแรง แต่ฝ่ายจอมพลฯ เห็นว่าการค้าเงิน
 นโยบายดังกล่าวจะทำให้ประเทศมีเอกราชและอธิปไตยอยู่ได้ ด้วยเหตุที่ญี่ปุ่นมีความ
 ไว้วางใจและให้เกียรติไทยในฐานะประเทศพันธมิตร จอมพลฯ อ้างว่า "เป็นกล
 อุบายเอาใจที่ญี่ปุ่นเพื่อให้เขาเห็นอกเห็นใจ หลีกเลียงมิให้ญี่ปุ่นทำการทารุณต่อประชาชน
 และป้องกันมิให้ญี่ปุ่นทำการปลดอาวุธกองทัพไทย นอกจากนั้น ยังเป็นการสงวนกำลัง
 กองทัพและกำลังของชาติค้ำอื่น ๆ ไว้ทำการสู้รบกับญี่ปุ่นในขั้นสุดท้าย ทั้งนี้เนื่องจาก

จอมพลปา เชื่อว่า ญี่ปุ่นจะเป็นฝ่ายแพ้สงครามในที่สุด"^{๕๕}

อย่างไรก็ดี การนำประเทศเข้าไปผูกพันกับญี่ปุ่นนั้น จอมพลปา จะดำเนินนโยบายในลักษณะที่เกินขอบเขตของเหตุผลดังกล่าว อันที่จริงการทำกติกาสัญญาพันธไมตรีว่าด้วยการรุกรานและการป้องกันระหว่างไทยกับญี่ปุ่นและการประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐฯ น่าจะเป็นการเพียงพอแล้วสำหรับการทำให้ญี่ปุ่นไว้วางใจในฐานะประเทศพันธมิตร แต่การถกแถลงปรากฏว่าจอมพลปา ดำเนินนโยบายในระยะแรกเริ่มสงครามถึงขั้นที่ขอเขาเป็นภาคีอักษะ ดังปรากฏว่าจอมพลปา ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้ให้ หลวงวิจิตรวาทการ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ แจ้งไปยังนายคิเรก ชัยนาม เอกอัครราชทูตประจำญี่ปุ่นในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๕ ให้เจรจากับรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อขอเขาเป็นภาคีอักษะ^{๕๖} โดยอ้างเหตุผลว่าถ้าฝ่ายอักษะชนะสงครามและไทยยังมีได้เป็นภาคีอักษะก็อาจจะเสียเปรียบการขอเขาเป็นภาคีอักษะนี้ปรากฏว่าฝ่ายญี่ปุ่นไม่เห็นด้วย โดยอ้างว่าไทยกับญี่ปุ่นร่วมมือกันทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมืองเป็นที่พอใจอยู่แล้ว ไม่มีความจำเป็นต้องพึ่งผู้อื่นที่มีโชคเอาเสียด้วยกัน การขอเขาเป็นภาคีอักษะโดยความคิดริเริ่มของจอมพลปา จึงระงับไป

ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าในระยะเริ่มแรกที่ญี่ปุ่นเข้าสู่สงครามนั้น อย่างน้อยที่สุด จอมพลปา ก็มีความเชื่อว่าฝ่ายอักษะอาจจะประสบชัยชนะ จึงได้แสดงท่าทีต้องการเขาเป็นภาคีอักษะ ด้วยเกรงว่าถ้าฝ่ายอักษะชนะไทยซึ่งมิได้เป็นภาคีอักษะก็จะเสียเปรียบ

^{๕๕} พ. ประทีปเสนา เรื่องเดิม หน้า ๑๒๖-๑๘๓ (จดหมายเปิดผนึกของจอมพลปา ซึ่งมีไปถึงหนังสือพิมพ์หลายฉบับในเดือนกันยายน ๒๔๘๘ เพื่อปรับความเข้าใจและขอความยุติธรรมจากประชาชนแก่ขอล่าวหาที่ว่าร่วมมือกับญี่ปุ่น)

^{๕๖} คิเรก ชัยนาม เรื่องเดิม หน้า ๑๕๕

ไม่มีสิทธิมีเสียงใด ๆ ใดๆ ไรก็ดี ความเชื่อที่ว่าฝ่ายอักษะจะได้รับชัยชนะนี้ก็อาจจะเปลี่ยนไปเมื่อสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ ในปี ๒๔๘๖ ฝ่ายอักษะเริ่มเสียเปรียบ ตกเป็นฝ่ายรับในสมรภูมิต้านยุโรป ขณะเดียวกันล้างแพของญี่ปุ่นก็เริ่มปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้น เมื่อตกเป็นฝ่ายรับในสมรภูมิต้านเอเชีย-แปซิฟิก ความผันแปรของสถานการณ์สงครามดังกล่าวทำให้ฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งจัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นแล้วยิ่งมีความเชื่อมั่นมากขึ้นว่าญี่ปุ่นจะประสบความพ่ายแพ้ในสงครามอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากการยกพลขึ้นบกของฝ่ายสัมพันธมิตรที่นอร์มันดีในเดือนมิถุนายน ๒๔๘๙ ตลอดจนการที่ญี่ปุ่นตกเป็นฝ่ายถอยร่นเข้าใกล้หมู่เกาะญี่ปุ่นโดยไม่สามารถต้านทานการรุกรานของสหรัฐฯ ได้

* สถานการณ์สงครามที่ผันแปรอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี ๒๔๘๖ ดังกล่าวนี้นำทำให้ฝ่ายนายปรีดีฯ หรือขบวนการเสรีไทย ยิ่งมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องโค่นล้มรัฐบาลจอมพลฯ ซึ่งเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นควาย ฝ่ายนายปรีดีฯ สบโอกาสโฆษณาชวนเชื่อโจมตีรัฐบาลจอมพลฯ ใค้ดีขึ้น เมื่อจอมพลฯ ดำเนินนโยบายผิดพลาดด้านการเสริมสร้างวัฒนธรรมและลัทธิชาตินิยมโดยการเชิดผู้นำ ซึ่งทำให้ประชาชนไม่พอใจรัฐบาล ฝ่ายนายปรีดีฯ จึงยกมาเป็นขบวนการรัฐบาลจอมพลฯ ปกครองควายระบอบเผด็จการที่ประชาชนไม่พึงปรารถนา ^{๕๗} แต่อันที่จริงการเตรียมการโค่นล้มรัฐบาลจอมพลฯ มีเหตุผลที่แท้จริงอยู่ที่ความต้องการที่จะเปลี่ยนรัฐบาลเพื่อรับสถานการณ์สงครามที่กำลังเปลี่ยนไป ภายเหตุนั้นฝ่ายนายปรีดีฯ เห็นว่ารัฐบาลจอมพลฯ เป็นอุปสรรคขัดขวาง

^{๕๗} จอมพลฯ อ้างว่า "ในยามสงครามเราต้องว่าตามกัน ต่อเมื่อเสร็จสงครามแล้ว เราจะว่าจะอาจจะเขียนกันให้โลกใฝนอย่างไรก็ได้ มิใช่ต้องการจะล้างรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด เพราะว่าคุณเองเป็นคนเปลี่ยนแปลงการปกครองเอารัฐธรรมนูญมา และตนก็พยายามรักษารัฐธรรมนูญให้คงไว้อยู่เสมอ"

ต่อแผนการกู้ชาติของขบวนการเสรีไทย ถ้าหากไม่โดนอำนาจจอมพลฯ แผนการกู้ชาติ
 ก็จะประสบความสำเร็จ เนื่องจากจอมพลฯ เป็นผู้นำประเทศเข้าไปผูกพันกับญี่ปุ่น
 อย่างแน่นแฟ้น นอกจากนั้นนายปรีดีฯ ก็ทราบมาว่าจอมพลฯ ได้ดำเนินการต่อต้าน
 ญี่ปุ่นอยู่อย่างลับ ๆ เช่นกัน โดยที่ฝ่ายญี่ปุ่นเริ่มมีความระแวงในตัวจอมพลฯ และต้อง
 การให้มีการเปลี่ยนรัฐบาล ^{๕๘} ด้วยเหตุนี้การโค่นอำนาจจอมพลฯ จึงเป็นสิ่งจำเป็น
 สำหรับแผนการกู้ชาติของขบวนการเสรีไทยที่จะต้องรีบดำเนินการเข้าจัดตั้งรัฐบาลเสียเอง
 ก่อนที่ญี่ปุ่นจะเข้าแทรกแซงจัดตั้งรัฐบาลภายใต้การควบคุมของตนขึ้น และก่อนที่จอมพลฯ
 จะดำเนินการใด ๆ อันจะเป็นผลเสียหายแรงต่อแผนการกู้ชาติของขบวนการเสรีไทย

๓.๕ แผนการต่อต้านญี่ปุ่นของจอมพล. พิบูลสงคราม *อรรถกถา*

ตั้งที่โลกลาวมาแล้วว่า นายปรีดี พนมยงค์ และจอมพล. พิบูลสงคราม
 ต่างก็มีแผนการต่อต้านญี่ปุ่นและได้ดำเนินการอย่างลับ ๆ โดยไม่ประสานกัน แต่เป็นไป
 ในลักษณะต่างคนต่างทำ นายปรีดีฯ นั้นมีความคิดต่อต้านญี่ปุ่นมาตั้งแต่แรกเริ่ม แต่ต้อง
 จำต้องยอมให้ญี่ปุ่นเคลื่อนกำลังผ่านประเทศไปก่อนและได้เริ่มงานต่อต้านญี่ปุ่นในทันที
 แผนการแรกที่จะจัดตั้งรัฐบาลไทยอิสระขึ้นในประเทศและรัฐบาลพลัดถิ่นนอกประเทศ
 ลมเหลวลง เนื่องจากกองทัพญี่ปุ่นเคลื่อนกำลังตั้งกระจายกันอยู่ทั่วประเทศ และนาย
 ปรีดีฯ ก็ไม่สามารถหลบหนีออกจากประเทศได้ ~~ถึงแม้ว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะไต่สวนเรือ~~
~~ค้ำน้ำมารับที่อ่าวไทย ด้วยเหตุที่ฝ่ายญี่ปุ่นคอยติดตามเผ่าความเคลื่อนไหวของนายปรีดีฯ~~
 อย่างใกล้ชิด นอกจากนั้น แผนการของนายปรีดีฯ ที่จะสนับสนุนในนายพล บุนยเกียรติ
 เป็นประธานสภา เฐแทนราษฎร แล้วร่วมกันหลบหนีออกนอกประเทศพร้อมกับ ม.ล.กรี
 เชาวคิงต์ รัฐมนตรีในคณะรัฐบาลจอมพลฯ ไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นนอกประเทศ

กัฒมเหลวลง เนื่องจากจอมพลป้า นายกรัฐมนตรีไม่ยอมลงนามรับสนองพระบรมราชโองการให้นายทวีฯ เป็นประธานสภา^{๕๕} ดังที่กล่าวมาแล้ว นายปรีดีฯ จึงต้องดำเนินงานขบวนการเสรีไทยอย่างลับ ๆ ภายในกรุงเทพฯ และส่งผู้แทนไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร จนสามารถประสานงานกับฝ่ายสัมพันธมิตรและเสรีไทยนอกประเทศได้สำเร็จ

ในขณะที่เกี่ยวกับที่นายปรีดีฯ จัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นต่อต้านญี่ปุ่นนั้นเอง จอมพลป้า ก็ได้ดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่นอย่างลับ ๆ เช่นกัน แต่มาเริ่มต่อต้านในลักษณะที่จริงจังและขยันขันแข็งในระยะที่เห็นว่าญี่ปุ่นกำลังจะแพ้สงครามค่อนข้างเป็นที่แน่นอนแล้ว อย่างไรก็ตาม จอมพลป้า กับนายปรีดีฯ ต่างก็มีจุดหมายรวมกันอยู่ประการหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะมีความคิดเห็นขัดแย้งกัน เรื่องการดำเนินนโยบายต่อต้านญี่ปุ่น และต่างคนต่างก็แยกกันดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่น จุดหมายปลายทางร่วมกันนั้นได้แก่ความอยู่รอดของประเทศไทย จอมพลป้า ตกอยู่ในภาวะจำยอมในระยะแรกที่ต้องร่วมมือกับญี่ปุ่นแต่ต่อมาได้หันนำประเทศเข้าไปผูกพันอย่างแน่นแฟ้น ซึ่งนายปรีดีฯ เห็นว่าเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง เพราะเป็นการละเมิดความเป็นกลางที่ได้ประกาศไว้ แต่จอมพลป้า อาจเหตุผลที่ว่า เป็นการทำให้ญี่ปุ่นไว้วางใจอย่างสนิท

การดำเนินงานตามแผนการต่อต้านญี่ปุ่นของจอมพลป้า นั้น ได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังเป็นกิจลักษณะในปี ๒๔๘๖ ซึ่งเป็นระยะที่ฝ่ายอักษะเริ่มตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบทั้งในสมรภูมิต่านยูโรปและเอเชีย-แปซิฟิก แผนการสำคัญที่สุดของจอมพลป้า ได้แก่การสร้างฐานทัพที่เพชรบูรณ์เพื่อเป็นการเตรียมรบกับญี่ปุ่นในขั้นสุดท้าย โดยที่จอมพลป้า เห็นว่าญี่ปุ่นได้อ่อนกำลังลงมาก ถึงไทยจะแสดงท่าทีแข็งกร้าวขึ้นบ้าง ญี่ปุ่นก็คงจะ

^{๕๕} ทวี บุณยเกตุ เรื่องเดิม หน้า ๒๐๖ - ๒๐๗

ไม่กล้าหักหาญต่อประเทศไทย^{๖๐} ตามแผนการนี้จอมพลป้า ได้อำพร่างฝ่ายญี่ปุ่นโดย
 การประกาศว่าเป็นแผนการย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่เพชรบูรณ์ ซึ่งความจริงเป็นแผน
 ยุทธการทางทหารที่จะใช้พื้นที่เพชรบูรณ์เป็นป้อมปราการสุดท้ายกับญี่ปุ่น^{๖๑} เนื่องจาก
 เพชรบูรณ์มีลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะสม มีทั้งเขาล้อมรอบทั้งสี่ด้าน มีช่องทางที่
 เขาสู่อุทิศเพชรบูรณ์จำกัด การต่อต้านญี่ปุ่นโดยยึดพื้นที่เพชรบูรณ์เป็นที่มั่นสุดท้าย จึงอาจ
 จะประสบผลสำเร็จจนการประวิงเวลาจนกว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะมาช่วยเหลือ ในปี
 ๒๔๘๖ จอมพลป้า จึงได้สั่งย้ายกองบัญชาการกองทัพบกส่วนหนึ่งไปตั้งอยู่ที่เพชรบูรณ์^{๖๒}
 หลังจากที่คำสั่งคณะนายทหารไปตรวจภูมิประเทศไว้ก่อนแล้ว การดำเนินงานตาม
 แผนการสร้างฐานทัพที่เพชรบูรณ์ภายใต้การบังหน้าว่าเป็นการย้ายเมืองหลวงนี้จึงเป็น
 เหตุให้ประชาชนไม่พอใจรัฐบาลเป็นอันมาก เนื่องจากได้มีการเกณฑ์แรงงานราษฎร
 ไปช่วยกันก่อสร้างที่เพชรบูรณ์อันเป็นถิ่นทุรกันดารอย่างยิ่งและมีผู้ป่วยเจ็บล้มตายเป็น
 จำนวนมาก

อย่างไรก็ดี จอมพลป้า ก็ไม่อาจชี้แจงความจริงให้ประชาชนทราบได้ ด้วย
 เกรงว่าหากญี่ปุ่นทราบเขาก็จะปลดอาวุธกองทัพไทยทันที แผนการสร้างฐานทัพที่
 เพชรบูรณ์อันเป็นงานชิ้นสำคัญของชาติก็จะล้มเหลวลง การรบกับญี่ปุ่นก็ทำอะไรไม่ได้
 นอกจากการสร้างฐานทัพที่เพชรบูรณ์แล้ว จอมพลป้า ยังได้เร่งสร้างทางสายโซ่มาศาล
 ไปเพชรบูรณ์และจากหล่มสักไปอำเภองาวที่ลำปางตามแผนการการเคลื่อนทัพโดยยึด
 เส้นทางหลักกรุงเทพฯ-ลำปาง ผ่านเพชรบูรณ์ เพื่อเชื่อมประสานกองทัพในภาคเหนือ

^{๖๐}วิเทศกรรณีย์ เรื่องเดิม หน้า ๔๕๔

^{๖๑}เนตร เขมะโยธิน เรื่องเดิม หน้า ๒๐ - ๒๑

^{๖๒}เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๔

กับภาคใต้เข้าทำการสู้รบกับญี่ปุ่นในขั้นสุดท้าย^{๖๓} การดำเนินงานตามแผนการสอง
ประการนี้โคดำเนินไปอย่างเร่งรีบ มีการขนย้ายสรรพกำลังต่าง ๆ เข้าไปตั้งมั่น
อยู่ที่เพชรบูรณ์และเร่งดำเนินการก่อสร้างตลอดจนสร้างทางสายยุทธศาสตร์ดังกล่าว

การดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่นของจอมพลป.ฯ ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ
การส่งผู้แทนลงไปติดต่อกับรัฐบาลจีน โดยนายเอาจิงหะที่กองทัพพายัพของไทย
ซึ่งได้รับมอบหน้าที่ให้ทำการรุกเข้าไปในแคว้นฉานของพม่า ไคร่กึ่งเส้นพรมแดน
ระหว่างพม่ากับจีนที่มณฑลยูนนาน จอมพลป.ฯ มอบหมายให้กองทัพพายัพทำการติดต่อกับ
กองทัพจีน ซึ่งแจ้งว่าไทยไม่มีความมุ่งหมายที่จะล่วงล้ำเข้าไปในเขตแดนของจีน เพราะ
มิได้มีสาเหตุโกรธเคืองกัน การที่กองเขาเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นก็เนื่องด้วยสถานการณ์
บังคับ จึงขอส่งผู้แทนไปพบผู้บัญชาการทหารจีน เพื่อทำความเข้าใจกันต่อไป ฝ่ายจีน
ได้ตอบรับจอมพลป.ฯ ในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุด จึงสั่งให้ พล.ต. หลวงหาญสงคราม
ผู้บัญชาการกองพลที่ ๓ กองทัพพายัพ ส่งคณะนายทหารลงไปพบติดต่อกับผู้บัญชาการ
กองพล ๕๓ ของจีนที่เชียงลอในประเทศจีนเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๗^{๖๔}

การติดต่อกันระหว่างกองทัพไทยกับกองทัพจีนประสบผลด้วยดีในการปรับความ
เข้าใจและแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน การติดต่อในระดับผู้แทนบัญชาการทหาร

^{๖๓} จอมพลป. พิบูลสงคราม "การร่วมมือและต่อต้านญี่ปุ่นสมัยสงคราม"
ในหนังสือ เบื้องแรกประชาธิปไตย อ่างแฉว หน้า ๔๔๖ - ๔๔๗

^{๖๔} เนตร เขมะโยธิน เรื่องเดิม หน้า ๒๓

สูงสุดของทั้งสองฝ่ายได้มีขึ้นเมื่อ ๒ เมษายน ๒๔๘๗^{๖๕} ฝ่ายไทย จอมพลป๋าย ไค มอบให้พล.ต.หลวงหาญสงคราม เป็นผู้แทน และมี พ.อ.เนตร เขมะโยธิน เป็น เสนาธิการ ประกอบด้วยคณะอีก ๔ นาย ในจำนวนนี้มีนายตำรวจอยู่ ๑ นายที่ พล.ต.อ.หลวงอดุล เศรษฐกิจ อธิบดีกรมตำรวจซึ่งร่วมงานต่อต้านญี่ปุ่นกับจอมพลป๋าย ในขณะที่ไคจัดส่งไปร่วมงานกับกองทัพที่ ๔ กองทัพพายัพอยู่ก่อนแล้ว ทำหน้าที่เป็นล่าม ภาษาจีน ส่วนฝ่ายจีนมีพล.ต.ฉิว วีเอ็ง ผู้บัญชาการกองทัพที่ ๔๓ เป็นหัวหน้าในฐานะ ผู้แทนจอมพลเจียง ไคเช็ค การเจรจาครั้งนี้ทั้งสองฝ่ายได้ทำการปรับความเข้าใจกัน ด้วยดีในเรื่องต่าง ๆ และไคตกลงในหลักการที่จะไม่เป็นศัตรูกัน นอกจากนี้ฝ่ายจีน ใ้ได้รับที่จะแจ้งเรื่องนี้ไปยังฝ่ายอังกฤษและสหรัฐฯ ด้วย ความสำเร็จในการติดต่อกับจีน ครั้งนี้นับเป็นก้าวแรกที่จอมพลป๋าย จะทำความเข้าใจกับฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อขอความช่วยเหลือในการต่อต้านญี่ปุ่นตามแผนการ เตรียมรบญี่ปุ่นในขั้นสุดท้ายต่อไป

ความเคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่นของจอมพลป๋าย ดังกล่าวตกอยู่ในสายตาของ กองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทยตลอดเวลา ทั้งแผนการสร้างฐานทัพที่เพชรบูรณ์ และการ ติดต่อกับกองทัพจีน กองทัพญี่ปุ่นเริ่มมีความระแวงไม่ไว้วางใจในตัวจอมพลป๋าย ด้วย เหตุนี้จอมพลป๋าย จึงจัดพิธีสวนญี่ปุ่นให้ไปรวมสาบานต่อหน้าพระแก้วมรกตว่าจะซื่อสัตย์ ต่อกันไป ซึ่งญี่ปุ่นก็ยอมไปรวมสาบาน^{๖๖} แต่การถกกลับปรากฏว่าญี่ปุ่นซึ่งมีความระแวง จอมพลป๋าย มากขึ้น ว่าเหตุไคจึงต้องจัดพิธีสาบานขึ้น ถ้าหากมีความซื่อสัตย์ต่อกันจริง นอกจากนั้น ญี่ปุ่นก็มีความสงสัยในการสร้างฐานทัพที่เพชรบูรณ์จนถึงกับส่งขาราชการ

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๘

^{๖๖} ปรีดี พนมยงค์ เรื่องเดิม หน้า ๗๐

ชั้นผู้ใหญ่จากโตเกียวมาตรวจดูการก่อสร้างที่เพชรบูรณ์เป็นพิเศษ และวางแผนการที่จะส่งกำลังทหารเข้าครอบครองพื้นที่หลังแนวรบระหว่างลพบุรีกับสระบุรี^{๖๗} จอมพลป. กั๊กทางออกโดยประกาศสร้างพุทธบุรีมณฑลขึ้นในบริเวณสระบุรี โดยอ้างว่าเป็นศูนย์ศาสนาพุทธ ญี่ปุ่นจึงไม่สามารถยึดพื้นที่ดังกล่าวได้ แต่ก็ยังคงส่งกำลังทหารไปประจำอยู่ที่ปราจีนบุรี และนครนายก

แผนการต่อต้านญี่ปุ่นของจอมพลป. ยังคงรุดหน้าไปตามลำดับจนถึงกับจอมพลป. ตัดสินใจจะส่งนายทหารเสนาธิการไปประจำอยู่ที่กองบัญชาการฝ่ายสัมพันธมิตรที่จุงกิง เพื่อทำหน้าที่นายทหารติดต่อและวางแผนการร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร นอกจากนี้การติดต่อกับรัฐบาลจีนก็ก้าวหน้าจนถึงขั้นที่จอมพลเจียง ไค เช็ก ขอให้ฝ่ายไทยจัดคณะผู้แทนรัฐบาลและผู้แทนฝ่ายทหารไปเจรจากันที่จุงกิง จอมพลป. มอบให้ พล.ต.อ. หลวงอดุลยเดชจรัส เป็นผู้แทนรัฐบาล และให้ พ.อ. เนตร เชมะโยธิน เป็นผู้แทนกองบัญชาการทหารสูงสุดไปเจรจากับฝ่ายสัมพันธมิตรที่จุงกิง^{๖๘} แต่แผนดำเนินการทั้งหมดนี้ก็ไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ ในระหว่างที่คณะผู้แทนฝ่ายไทยรอกำหนดนัดหมายจากฝ่ายจีนอยู่นั้น จอมพลป. ก็ประสบวิกฤตการณ์ในสภาผู้แทนราษฎร เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๗ จนต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แผนการดังกล่าวจึงต้องล้มเลิกไปโดยปริยาย

ความพ่ายแพ้ในสภาผู้แทนราษฎรของจอมพลป. เกิดขึ้นจากกรณีที่รัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัติโอนหน้าที่พระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์และพระราชบัญญัติโอนหน้าที่พระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุรีมณฑลเมื่อ ๒๐ และ ๒๒ กรกฎาคม ๒๔๘๗ ตามลำดับ การเสนอพระราชบัญญัติทั้ง ๒ ฉบับ ดังกล่าวเป็นไปตามนโยบาย

^{๖๗} วิเทศกรณีย์ เรื่องเค็ม หน้า ๘๖๒

^{๖๘} เนตร เชมะโยธิน เรื่องเค็ม หน้า ๓๔-๓๖ และวิเทศกรณีย์

เรื่องเค็ม หน้า ๘๕๘

คอตันผู้ปุ่นของจอมพลป๋า ที่ต้องการสร้างฐานทัพที่เพชรบูรณ์ โดยการอ้างเอาการ
 ย้ายเมืองหลวงไปเพชรบูรณ์ และการสร้างพุทธบรมธาตุที่สระบุรีเป็นการบึงหน้า
 รัฐบาลจึงไ้ประกาศพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ และ
 พระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบรมธาตุเมื่อ ๙ กุมภาพันธ์ และ ๕ มิถุนายน ๒๔๘๗ ตาม
 ลำดับ เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรไม่อยู่ในระหว่างสมัยประชุม ต่อมาเมื่อสภาเปิดสมัย
 ประชุมตั้งแต่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๗ รัฐบาลจึงได้นำพระราชกำหนดดังกล่าวมาเสนอ
 ต่อสภา เพื่อพิจารณาอนุมัติตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดให้รัฐบาลเสนอเป็นพระราชบัญญัติ
 อนุมัติพระราชกำหนด แต่ปรากฏว่าฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเตรียมการโค่นล้ม
 รัฐบาลคอยโอกาสโค่นอำนาจจอมพลป๋า อยู่ก่อนแล้ว ได้โอกาสรวบรวมเสียงคัดค้าน
 พระราชบัญญัติทั้งสองฉบับจนตกไป จอมพลป๋า จึงยื่นใบลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
 ซึ่งนับเป็นการเสียที่ต่อฝ่ายนายปรีดีฯ ทำให้จอมพลป๋า ต้องประสบความ
 พ่ายแพ้ทางการเมืองเป็นครั้งแรก ดังจะไ้กล่าวในรายละเอียดเกี่ยวกับความพ่ายแพ
 ครั้งแรกของจอมพลป๋า ในบทต่อไป.